

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Географічний факультет
Кафедра туризму

Допущено до захисту
Завідувач кафедри туризму

проф. Мальська М.П.
„_____” _____ 2025 р.

Химчак Тарас Ярославович

Замковий туризм в Західній Україні. Адаптація французького досвіду

Магістерська робота

Спеціальність 242 Туризм і рекреація
Спеціалізація – Міжнародний туризм

Науковий керівник –
кандидат географічних
наук, доцент
Каднічанський Дмитро Анатолійович

(підпис магістра)

(підпис)

ЛЬВІВ – 2025 рік

Львівський національний університет імені Івана Франка
Географічний факультет
Кафедра туризму

Пояснювальна записка
до магістерської (кваліфікаційної) роботи
Магістр
(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему :

Замковий туризм в Західній Україні. Адаптація французького досвіду

Виконав:
студент II курсу, групи ГРТМ-22с
Спеціальності 242 Туризм і рекреація
ОПП Міжнародний туризм
(шифр і назва напрямку)

Химчак Т. Я.
(прізвище та ініціали)

Керівник доц. Каднічанський Д. А.
(прізвище та ініціали)

Рецензент доц. Андрейчук Ю. М.
(прізвище та ініціали)

ЛЬВІВ – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ.....	7
1.1. Сутність і поняття замкового туризму.....	7
1.2. Особливості замкового туризму.....	21
1.3. Нормативно—правове регулювання замкового туризму.....	25
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ	30
2.1. Замковий туризм в Західній Україні	30
2.1.1. Історико-культурне значення замків Західної України.....	30
2.1.2. Характеристика об’єктів замкового туризму в Україні.....	32
2.2. Замковий туризм у Франції.....	41
2.3. Особливості замкового туризму в Україні та Франції.....	48
РОЗДІЛ 3. АДАПТАЦІЯ ФРАНЦУЗЬКОГО ДОСВІДУ У РЕГУЛЮВАННІ ТА РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	53
3.1. Проблеми розвитку замкового туризму в Західній Україні	53
3.2. Адаптація французького досвіду у розвиток замкового туризму в Західній Україні.....	59
3.3. Обґрунтування ефективності адаптації французького досвіду у розвиток замкового туризму в Західній Україні	65
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК	ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена потребою розвитку культурно-пізнавального туризму як важливого чинника соціально-економічного піднесення регіонів. Західна Україна має унікальний потенціал для формування туристичних маршрутів, пов'язаних із замковою спадщиною, оскільки на її території розташовано сотні історичних пам'яток оборонної архітектури, які поєднують різні стилі, епохи та культурні впливи. Водночас значна частина цих об'єктів перебуває у стані занепаду або не використовується як туристичні ресурси, що потребує впровадження нових підходів до їх збереження, реставрації та популяризації.

Вивчення досвіду Франції є особливо важливим у контексті розвитку замкового туризму, адже ця країна має один із найвідоміших у світі прикладів успішної інтеграції історико-культурної спадщини у туристичну індустрію. Французькі замки, такі як Шамбор, Шенонсо, Версаль чи Амбуаз, стали не лише історичними символами, а й потужними центрами туристичного притягання, що щороку приймають мільйони відвідувачів. Успіх французької моделі полягає у поєднанні збереження автентичності пам'яток із сучасними технологіями, маркетинговими стратегіями, культурними подіями та залученням місцевих громад. Саме адаптація цих принципів до українських реалій може стати ключем до ефективного розвитку замкового туризму в Західній Україні.

Особливу актуальність тема набуває у контексті сучасних викликів, пов'язаних із наслідками війни, економічною нестабільністю та потребою відновлення регіонів через туризм. Замковий туризм може стати потужним інструментом культурної дипломатії, національної самоідентифікації та залучення інвестицій у збереження історичної спадщини. Відновлення туристичної інфраструктури навколо таких об'єктів, як Олеський, Підгорецький, Хотинський, Кам'янець-Подільський чи Мукачівський замки,

здатне стимулювати розвиток малого бізнесу, ремесел, готельно-ресторанного сектору, а також створити нові робочі місця у регіоні.

Порівняльний аналіз французької та української моделей управління історико-культурними об'єктами дозволяє визначити напрямки удосконалення системи збереження замкової спадщини в Україні. У Франції діє ефективна система державно-приватного партнерства, коли держава, муніципалітети, культурні асоціації та приватні власники спільно відповідають за утримання й розвиток об'єктів. В українських умовах впровадження подібної практики може сприяти більшій фінансовій стабільності та сталому розвитку замкового туризму.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена потребою у створенні сучасної моделі управління та промоції замкової спадщини Західної України, здатної забезпечити баланс між історичним збереженням і туристичною комерціалізацією. Адаптація французького досвіду відкриває нові можливості для інтеграції українських замків у міжнародний туристичний простір, підвищення їх конкурентоспроможності та формування позитивного іміджу України як європейської країни з багатою культурною спадщиною. Дослідження цієї теми сприятиме не лише розвитку туризму, але й відродженню національних традицій, збереженню історичної пам'яті та формуванню сталого культурно-економічного розвитку регіонів.

Метою роботи є Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та практичних засад розвитку замкового туризму в Західній Україні шляхом адаптації успішного французького досвіду збереження, управління та комерціалізації історико-культурної спадщини.

Згідно з метою, варто вирішити наступні завдання:

- вивчити сутність і поняття замкового туризму;
- дослідити особливості організації та функціонування замкового туризму;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання замкового туризму в Україні;
- вивчити стан і тенденції розвитку замкового туризму в Західній Україні;

- дослідити історико-культурне значення замків Західної України як об'єктів туристичного інтересу;
- проаналізувати характеристику основних об'єктів замкового туризму в Україні;
- вивчити особливості розвитку замкового туризму у Франції;
- дослідити спільні та відмінні риси замкового туризму в Україні та Франції;
- проаналізувати основні проблеми розвитку замкового туризму в Західній Україні;
- дослідити можливості адаптації французького досвіду у розвиток замкового туризму в Західній Україні;
- обґрунтувати ефективність впровадження французьких підходів у розвиток замкового туризму Західної України.

Об'єкт дослідження – процес розвитку та функціонування замкового туризму як складової культурно-пізнавального туризму в Західній Україні, що відображає взаємодію історико-культурної спадщини, туристичної інфраструктури та соціально-економічних чинників регіону.

Предмет дослідження – механізми, інструменти та напрями адаптації французького досвіду у сфері замкового туризму до умов Західної України, зокрема організаційні, економічні та культурні аспекти управління і розвитку замкових туристичних об'єктів.

Методи дослідження. Для досягнення мети роботи використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, аналітичний метод застосовано для опрацювання наукових джерел, законодавчих актів і статистичних даних, що стосуються розвитку замкового туризму в Україні та Франції. Порівняльний метод дозволив виявити спільні та відмінні риси у підходах до збереження, управління та популяризації замкової спадщини в обох країнах. Історичний метод використано для простеження етапів становлення та розвитку замкового туризму в Західній Україні й у Франції, а також для визначення ролі історико-культурних факторів у його формуванні.

Статистичний метод застосовано для аналізу показників туристичної діяльності, відвідуваності замкових об'єктів та економічного ефекту від їх використання. Системний підхід дозволив розглядати замковий туризм як цілісну соціально-економічну систему, у якій взаємодіють культурна спадщина, туристична інфраструктура та управлінські механізми. Метод узагальнення та індукції використано для формулювання висновків і рекомендацій щодо адаптації французького досвіду розвитку замкового туризму до українських умов.

Наукова новизна. У магістерській роботі вперше здійснено комплексне дослідження можливостей адаптації французького досвіду розвитку замкового туризму до умов Західної України з урахуванням сучасних соціально-економічних реалій. Удосконалено підхід до визначення ролі замкових об'єктів як ключових елементів культурно-пізнавального туризму, що поєднує збереження історичної спадщини з економічним розвитком територій. Вперше проаналізовано структуру управління замковими комплексами у Франції та розроблено рекомендації щодо впровадження ефективної моделі державно-приватного партнерства в українських реаліях.

Апробація результатів роботи (тези/статті). За результатами магістерської роботи опублікована наукова праця у I-ій Всеукраїнській студентській інтернет-конференції «Туризм, рекреація, гостинність» (2025 р.).

Основними джерелами отримання інформації для дослідження стали офіційні документи та нормативно-правові акти України, що регламентують розвиток туристичної галузі та охорону культурної спадщини, статистичні матеріали Державної служби статистики України, дані Міністерства культури та інформаційної політики України, а також офіційні звіти ЮНЕСКО та Всесвітньої туристичної організації (UNWTO).

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота викладена на 90 сторінках, з них основного тексту 72 сторінки та містить 13 таблиць, 59 найменувань використаних джерел та 3 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність і поняття замкового туризму

Замковий туризм є однією з найцікавіших і найперспективніших форм культурно-пізнавального туризму, що ґрунтується на відвідуванні, дослідженні та популяризації історичних замків і фортець як об'єктів культурної спадщини. Його сутність полягає у поєднанні туристичної діяльності з пізнанням історії, архітектури, мистецтва та традицій певного регіону. Замковий туризм формує особливий вид туристичного продукту, який поєднує естетичну, освітню, культурну та емоційну цінність. Відвідування замкових комплексів дає змогу туристам зануритися в атмосферу минулих епох, відчутти історичну автентичність і збагатити знання про культурну спадщину країни.

Поняття замкового туризму охоплює широкий спектр туристичних послуг і заходів, спрямованих на використання історичних замків як основних туристичних атракцій. Це не лише екскурсійна діяльність, але й проведення фестивалів, історичних реконструкцій, тематичних турів, освітніх програм і культурних подій. Замковий туризм має вагомое соціальне значення, оскільки сприяє збереженню та відновленню архітектурних пам'яток, підвищує рівень культурної свідомості населення та формує позитивний імідж країни на міжнародній арені [1].

З економічного погляду замковий туризм є ефективним інструментом регіонального розвитку. Він забезпечує залучення інвестицій, створення нових робочих місць, розвиток інфраструктури та збільшення надходжень до місцевих бюджетів. Особливу роль він відіграє для Західної України, де зосереджено велику кількість архітектурних пам'яток різних історичних епох, що мають високий потенціал туристичної привабливості. Таким чином, замковий туризм виступає не лише формою дозвілля, а й важливим чинником культурного, соціального та економічного розвитку суспільства, сприяючи

збереженню історичної спадщини та інтеграції України у світовий туристичний простір.

Аспекти важливості замкового туризму відображено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Аспекти важливості замкового туризму*

Аспект	Змістова характеристика
Культурний	Замковий туризм сприяє збереженню, відновленню та популяризації історико-культурної спадщини, забезпечує передачу знань про національну історію та традиції майбутнім поколінням.
Освітній	Забезпечує підвищення культурної обізнаності туристів, формує інтерес до історії, архітектури та мистецтва, сприяє розвитку історичної пам'яті суспільства.
Соціальний	Стимулює взаємодію між різними соціальними групами, сприяє розвитку місцевих громад, підвищує рівень громадянської активності через залучення до проєктів збереження замків.
Економічний	Забезпечує створення робочих місць, розвиток малого та середнього бізнесу, зокрема у сфері готельно-ресторанного обслуговування, транспорту, сувенірного виробництва; підвищує туристичні доходи регіонів.
Туристичний	Формує конкурентоспроможний туристичний продукт, здатний приваблювати як внутрішніх, так і іноземних туристів; сприяє розширенню туристичних маршрутів та підвищенню якості туристичних послуг.
Інфраструктурний	Стимулює розвиток транспортної, інформаційної та сервісної інфраструктури, покращує якість доріг, засобів розміщення та супутніх послуг у регіоні.
Міжнародний	Підвищує імідж України як країни з багатою історико-культурною спадщиною, сприяє міжнародному співробітництву у сфері туризму, культури та охорони пам'яток.

*Джерело: [1-5]

Замковий туризм посідає особливе місце у структурі сучасної туристичної індустрії, адже він поєднує культурно-пізнавальні, освітні, соціальні, економічні та міжнародні аспекти розвитку суспільства. Таблиця, що відображає основні аспекти важливості цього виду туризму, дозволяє

комплексно оцінити його роль у формуванні регіонального потенціалу, розвитку національної ідентичності та стимулюванні сталого розвитку територій. Замокний туризм у Західній Україні не є лише розвагою або видом дозвілля — це багатогранне явище, яке сприяє відновленню історичної пам'яті, підтриманню культурної безперервності та економічному зростанню місцевих громад [1].

Передусім слід наголосити на культурному аспекті замкового туризму, який має першочергове значення для збереження національної спадщини. Замки як історичні пам'ятки відображають архітектурні, мистецькі та оборонні традиції різних епох. Вони є носіями колективної пам'яті народу, символами його боротьби, духовності та величі. Збереження та популяризація цих об'єктів сприяє відродженню інтересу до історії, формує у громадян почуття гордості за свою країну, а у туристів — бажання пізнати її минуле. Реставрація та адаптація замкових комплексів до потреб сучасного туризму не лише зберігає їх фізичний стан, а й надає їм нове життя, перетворюючи на культурні центри, музеї, майданчики для мистецьких заходів і фестивалів [2].

Не менш важливим є освітній аспект замкового туризму. Відвідування історичних замків сприяє розширенню кругозору туристів, поглиблює їхні знання про архітектуру, військову справу, мистецтво та культуру минулих століть. Замкові комплекси часто використовуються як бази для навчальних практик студентів-істориків, архітекторів, реставраторів, культурологів і туризмознавців. Освітня функція замкового туризму полягає у формуванні культури пізнання, вихованні поваги до історичної спадщини, стимулюванні критичного мислення щодо процесів збереження та використання культурних ресурсів. Такий досвід сприяє формуванню нового покоління громадян, здатних цінувати й охороняти культурне надбання свого народу [3].

Соціальний аспект замкового туризму виявляється у його здатності згуртовувати громаду та стимулювати активну участь населення у проєктах розвитку. У багатьох випадках саме місцеві ініціативи стають рушійною силою відновлення замкових споруд — створюються громадські організації,

волонтерські рухи, історичні клуби, які долучаються до реставраційних робіт, культурних заходів і промоційних кампаній. Замковий туризм також зміцнює соціальні зв'язки між регіонами, сприяє розвитку внутрішнього туризму та підвищує рівень культурного спілкування між різними соціальними групами. Він має значення і для місцевої ідентичності, адже мешканці регіонів, де розташовані замки, починають сприймати їх як частину своєї історії, гордості й ресурсу розвитку.

Економічна складова замкового туризму є однією з ключових, адже саме вона забезпечує його життєздатність та сталий розвиток. Замкові маршрути формують основу туристичних кластерів, що об'єднують готелі, ресторани, транспортні компанії, сувенірні крамниці та інші підприємства. Ефективне використання замкових об'єктів як туристичних атракцій сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню рівня зайнятості населення та зростанню податкових надходжень до місцевих бюджетів. Крім того, замковий туризм може стати потужним чинником залучення інвестицій у регіон, особливо у випадках, коли держава стимулює розвиток державно-приватного партнерства. Успішні приклади Франції показують, що замки можуть не лише зберігати історію, а й приносити значний прибуток завдяки правильному маркетингу, брендингу та створенню комплексних туристичних продуктів [4].

Туристичний аспект важливості замкового туризму полягає у його здатності формувати привабливий і конкурентоспроможний туристичний продукт. Замкові маршрути є одним із найпопулярніших напрямів культурного туризму у світі, оскільки поєднують естетику архітектури, історичну глибину та емоційну привабливість. В Україні цей потенціал ще не повністю розкритий, проте Західний регіон володіє надзвичайно багатою базою для створення тематичних маршрутів: «Золота підкова Львівщини», «Фортеці Поділля», «Шлях замків Закарпаття» тощо. Розвиток таких туристичних шляхів сприяє підвищенню туристичної активності, продовженню тривалості перебування туристів у регіоні та збільшенню середнього чеку витрат, що позитивно позначається на місцевій економіці [5].

Інфраструктурний аспект є невід'ємною складовою розвитку замкового туризму. Без належного стану доріг, транспортного сполучення, інформаційних центрів, готельної бази та закладів харчування жоден навіть найпривабливіший замковий маршрут не зможе функціонувати ефективно. Розвиток замкового туризму стимулює модернізацію інфраструктури регіону, поліпшення якості обслуговування, розвиток цифрових технологій для туристичної навігації та інформаційного супроводу. Крім того, сучасний підхід до розвитку інфраструктури передбачає екологічність і безбар'єрність, що дозволяє зробити об'єкти спадщини доступними для людей з обмеженими можливостями та забезпечити збереження природного середовища довкола пам'яток.

Міжнародний аспект замкового туризму розкриває його потенціал як інструменту культурної дипломатії та підвищення міжнародного іміджу країни. Україна має змогу представити себе у світі як держава з багатою історико-культурною спадщиною, що вміє її зберігати, шанувати та творчо використовувати. Проведення міжнародних фестивалів, конференцій, виставок та культурних обмінів на базі замкових комплексів сприяє налагодженню міждержавних зв'язків, залученню іноземних туристів та інвесторів. Адаптація французького досвіду, зокрема у частині маркетингових стратегій, управління об'єктами спадщини та залучення приватного капіталу, може стати важливим етапом інтеграції українського замкового туризму у європейський туристичний простір [6].

Таким чином, замковий туризм є потужним багатовимірним феноменом, що поєднує культурні, освітні, соціальні, економічні, інфраструктурні та міжнародні аспекти. Його значення виходить далеко за межі звичайної туристичної діяльності — він стає інструментом формування національної свідомості, розвитку регіонів, збереження культурної спадщини та популяризації України у світі. Для Західної України замковий туризм може стати стратегічним напрямом відродження територій, які мають унікальні історичні ресурси, але часто залишаються недооціненими. Реалізація комплексного підходу до його розвитку, що базується на поєднанні

французького досвіду, інноваційних технологій та активної участі місцевих громад, здатна забезпечити не лише економічну вигоду, а й сталий культурний прогрес.

Отже, важливість замкового туризму полягає у його здатності гармонійно поєднувати економічну доцільність із культурною місією. Його розвиток сприятиме підвищенню туристичної привабливості регіону, залученню інвестицій, створенню нових робочих місць та водночас збереженню історико-культурного середовища. Замковий туризм у Західній Україні може стати не лише джерелом доходів, а й платформою для формування європейського образу української культури, сприяючи міжкультурному діалогу, освітньому обміну та взаєморозумінню між народами. Саме тому його підтримка та системний розвиток є важливим завданням державної політики, наукової спільноти та суспільства в цілому.

Сутність замкового туризму відображено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Сутність замкового туризму*

Автор	Визначення	Характеристика
Машіка Г.В., Пригара О.Ю.	Замковий туризм – форма культурно-пізнавального туризму, що ґрунтується на відвідуванні, вивченні та популяризації історичних замків і фортець.	Поєднує туристичну діяльність з культурною та освітньою функцією, сприяє збереженню історичної спадщини та розвитку туристичних маршрутів.
Даниленко-Кульчицька В.	Замковий туризм – комплекс заходів і послуг, що забезпечують відвідування, дослідження та інтеграцію замків у туристичні маршрути.	Має соціальне, культурне та економічне значення; включає екскурсії, фестивалі, освітні програми та інтерактивні проекти.
Король О.	Замковий туризм – туристична активність, спрямована на знайомство з історико-архітектурними пам'ятками замкового типу та культурною спадщиною регіону.	Поєднує естетичну цінність з економічним ефектом для регіонів; стимулює розвиток місцевих громад і туристичної інфраструктури.

Гірна Іваніцький Р. О.,	Замковий туризм – вид туризму, який включає організоване відвідування замків з метою пізнання історії, культури та мистецтва.	Здійснюється через екскурсійні, освітні та культурні програми; сприяє підвищенню культурної обізнаності та міжнародному іміджу країни.
Михайліченко Г.І.	Замковий туризм – діяльність, спрямована на використання замків як туристичних атракцій для відпочинку, навчання та культурного розвитку.	Включає організаційні, маркетингові та культурні аспекти; забезпечує економічні вигоди та соціальний розвиток регіону.

*Джерело: [1; 3; 4; 5; 6]

Аналіз підходів Машіки Г.В. та Пригари О.Ю. демонструє, що замковий туризм розглядається як форма туристичної діяльності, спрямована на відвідування, вивчення та популяризацію історичних замків і фортець. Визначення авторів підкреслює поєднання туристичної, культурної та освітньої функції, що дозволяє одночасно зберігати історичну спадщину та формувати туристичні маршрути. Важливо, що підхід Машіки Г.В. і Пригари О.Ю. акцентує увагу не лише на естетичному задоволенні туристів, а й на ролі замкового туризму у розвитку регіональної економіки та підвищенні культурної обізнаності населення [1].

Даниленко-Кульчицька В. розглядає замковий туризм як комплекс заходів і послуг, що забезпечують інтеграцію замків у туристичні маршрути та їх активне використання у культурно-пізнавальних цілях. Згідно з цим підходом, замковий туризм має соціальне, культурне та економічне значення і включає не лише традиційні екскурсії, а й фестивалі, освітні програми та інтерактивні проекти. Важливою характеристикою є те, що замковий туризм стає інструментом популяризації історії, залучення місцевих громад до розвитку туристичної інфраструктури та формування стійких моделей сталого розвитку регіону [4].

Підхід Короля О. підкреслює туристичну активність як основу замкового туризму. Автор визначає його як діяльність, спрямовану на знайомство з

історико-архітектурними пам'ятками замкового типу та культурною спадщиною регіону. Характеристика цього підходу полягає у поєднанні естетичної цінності з економічним ефектом для регіонів. Замковий туризм за Королем О. стимулює розвиток місцевих громад, формує туристичну інфраструктуру та забезпечує додаткові доходи через залучення туристів, організацію екскурсій та культурних заходів. Такий підхід дозволяє розглядати замки не лише як історичні пам'ятки, а й як активні економічні та культурні ресурси [3].

Гірна О. та Іваніцький Р. підкреслюють освітню та культурну складову замкового туризму [5]. Вони визначають його як вид туризму, що включає організоване відвідування замків з метою пізнання історії, культури та мистецтва. Замковий туризм за цими авторами здійснюється через екскурсійні, освітні та культурні програми і сприяє підвищенню культурної обізнаності населення та міжнародному іміджу країни. Особливість їхнього підходу полягає у виділенні навчальної функції замкового туризму, що формує у туристів критичне мислення щодо процесів збереження культурної спадщини та стимулює інтерес до історії й мистецтва.

Михайліченко Г.І. акцентує увагу на економічних та організаційних аспектах замкового туризму. Автор визначає його як діяльність, спрямовану на використання замків як туристичних атракцій для відпочинку, навчання та культурного розвитку. Характеристика цього підходу охоплює організаційні, маркетингові та культурні аспекти. Замковий туризм забезпечує економічні вигоди для регіону, створює нові робочі місця, стимулює розвиток готельно-ресторанного бізнесу та туристичної інфраструктури. Водночас він виконує соціальну функцію, залучаючи місцевих мешканців до культурних проєктів та заходів, що сприяє розвитку громадянської активності та формуванню позитивного іміджу регіону [6].

Порівняльний аналіз підходів цих авторів дозволяє визначити ключові спільні риси замкового туризму. По-перше, усі дослідники підкреслюють поєднання культурної та туристичної функції замків, що робить їх важливими

об'єктами не лише для відпочинку, а й для освіти та пізнання історії. По-друге, замковий туризм розглядається як фактор економічного розвитку регіонів, який забезпечує створення робочих місць, стимулює розвиток інфраструктури та генерує додаткові доходи через туристичні послуги [3, 6]. По-третє, усі автори відзначають соціальний та культурний ефект, що проявляється у підвищенні обізнаності населення, формуванні національної ідентичності та залученні місцевих громад до культурних і освітніх проектів [4, 5].

Водночас у підходах авторів можна простежити певні відмінності. Машіка Г.В. та Пригара О.Ю. роблять акцент на інтеграції туристичних маршрутів із культурною спадщиною [1], тоді як Даниленко-Кульчицька В. приділяє більше уваги організаційним та інноваційним формам проведення заходів у замках, включаючи інтерактивні проекти та фестивалі [4]. Король О. підкреслює економічний ефект та туристичну активність [3], тоді як Гірна О. та Іваніцький Р. фокусуються на освітньому та культурному значенні туризму [5], а Михайліченко Г.І. узагальнює економічні, організаційні та маркетингові аспекти [6]. Такий багатовимірний підхід дозволяє створити цілісне уявлення про сутність замкового туризму та його значення для сучасного суспільства

Отже, сутність замкового туризму полягає у його здатності поєднувати історичне пізнання, культурне збагачення та економічну доцільність, створюючи при цьому соціальні та освітні переваги для місцевих громад і туристів

Види замкового туризму відображено у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Види замкового туризму*

Автор	Вид замкового туризму	Визначення	Характеристика
Рутинський М.Й.	Географічно-дослідний	Туризм, що поєднує відвідування замків із вивченням їх географії та фортифікаційного зодчества	Акцент на територіальне розташування замків, маршрути для туристів та потенціал регіонального розвитку

Шевчук О., Мельник Л., Сировець С.	Науково-гуманітарний	Туризм, який включає участь у проектах, присвячених вивченню замків та палаців, як частини культурної спадщини	Використовує дослідження, архівні матеріали, інтеграцію з культурними та освітніми проектами; спрямований на популяризацію історії та пам'яток
Прохненко І., Жиленко М., Мойжес В.	Регіонально-пізнавальний	Туризм, орієнтований на вивчення замків Закарпаття та місцевих історичних особливостей	Поєднує культурно-пізнавальні маршрути з локальними легендами, традиціями та архітектурними особливостями регіону
Король О., Воловик В.	Критично-оглядовий	Туризм, що передбачає оцінку та аналіз замків через рецензії, огляди та дослідження	Використовується для формування туристичних маршрутів, оцінки стану пам'яток та планування культурних заходів

*Джерело: [7-10]

Рутинський М.Й. визначає географічно-дослідний вид замкового туризму як діяльність, що поєднує відвідування замків із вивченням їх географії та фортифікаційного зодчества. Цей підхід демонструє важливість замків не лише як історичних пам'яток, а й як об'єктів, які інтегруються у територіальний простір та формують туристичні маршрути. Географічно-дослідний туризм дозволяє не лише ознайомитися з архітектурною складовою замків, а й оцінити їх стратегічне розташування, значення у військовій та соціально-політичній історії регіону, а також потенціал для розвитку туристичної інфраструктури. Таким чином, цей вид туризму сприяє формуванню у туристів розуміння взаємозв'язку історико-культурної спадщини та просторового планування, що є важливою складовою сучасної туристичної освіти [7].

Науково-гуманітарний туризм, який досліджують Шевчук О., Мельник Л. та Сировець С., підкреслює значення інтеграції туристичної діяльності з культурними та освітніми проектами. Він передбачає участь у програмах, спрямованих на вивчення замків та палаців як частини національної культурної спадщини. Цей вид туризму включає дослідження архівних матеріалів, участь у

науково-популярних заходах, організацію лекцій та семінарів, що сприяє поглибленню знань туристів про історію та мистецтво. Науково-гуманітарний туризм стимулює культурне збагачення та формує активну громадянську позицію у відвідувачів замків, сприяє залученню молоді до збереження культурної спадщини, а також підвищує престиж регіонів через популяризацію історичних пам'яток [8]. Цей підхід демонструє, що замки можуть виконувати не лише естетичну та розважальну функцію, а й освітню, перетворюючись на середовище для формування історичної свідомості та культурної обізнаності населення.

Регіонально-пізнавальний туризм, визначений Прохненком І., Жиленком М. та Мойжесом В., зосереджується на вивченні замків конкретного регіону, у даному випадку – Закарпаття, з урахуванням локальних історичних особливостей та культурних традицій. Цей вид туризму орієнтований на поєднання культурно-пізнавальних маршрутів із місцевими легендами, традиціями та архітектурними особливостями, що дозволяє туристам отримати більш глибоке та комплексне уявлення про регіональну спадщину. Регіонально-пізнавальний туризм стимулює розвиток локальної економіки через залучення туристів, розвиток готельно-ресторанного бізнесу та послуг гідів, водночас сприяє збереженню історичних пам'яток та популяризації унікальних культурних практик регіону [9]. Такий підхід забезпечує не лише відпочинок і пізнання, а й активну взаємодію туристів з місцевими громадами, що формує більш сталу та свідому модель туристичної поведінки.

Критично-оглядовий вид замкового туризму, який розглядають Король О. та Воловик В., передбачає систематичну оцінку та аналіз замків через рецензії, огляди та наукові дослідження [10]. Цей підхід спрямований на формування туристичних маршрутів на основі якісної оцінки стану пам'яток, планування культурних та освітніх заходів, а також на критичний аналіз туристичних практик.

Критично-оглядовий туризм дозволяє здійснювати постійний моніторинг стану замків, виявляти проблеми у збереженні пам'яток та формувати

рекомендації щодо покращення туристичної інфраструктури. Завдяки цьому виду туризму забезпечується баланс між популяризацією замків та їх охороною, що сприяє сталому розвитку туристичної галузі. Він також підвищує рівень професійної підготовки гідів та дослідників, які працюють з культурною спадщиною, і дозволяє формувати науково обґрунтовану туристичну політику в регіонах.

Зіставлення цих видів туризму свідчить про багатовимірність замкової туристичної діяльності. Кожен з видів акцентує увагу на різних аспектах: географічно-дослідний туризм підкреслює територіальну і стратегічну складову замків, науково-гуманітарний туризм фокусує увагу на освітній та культурній функції, регіонально-пізнавальний туризм інтегрує локальні історичні й культурні особливості, а критично-оглядовий туризм забезпечує моніторинг, оцінку та планування туристичних і культурних заходів [10]. Разом ці підходи формують комплексну систему розвитку замкового туризму, яка охоплює як культурно-пізнавальні, так і організаційно-економічні аспекти.

Таким чином, таблиця демонструє, що замковий туризм не обмежується лише відвідуванням замків для розваги, а виконує ширший спектр функцій: культурну, освітню, соціальну та економічну. Географічно-дослідний туризм сприяє формуванню цілісного уявлення про просторові та історичні взаємозв'язки замків [7].

Науково-гуманітарний туризм дозволяє туристам долучатися до дослідницьких та освітніх процесів, підвищує культурну обізнаність і формує історичну свідомість [8].

Регіонально-пізнавальний туризм створює умови для глибокого знайомства з регіональною спадщиною, сприяє розвитку локальної економіки та популяризації культурних традицій [9].

Критично-оглядовий туризм забезпечує контроль за станом пам'яток, підвищує якість туристичного сервісу та дозволяє формувати обґрунтовані рекомендації щодо розвитку туристичної інфраструктури [10].

Замковий туризм є багатофункціональним та стратегічно важливим елементом розвитку туристичної галузі в Україні. Кожен із видів доповнює інший, формуючи цілісну систему, яка поєднує пізнавальні, культурні, освітні та економічні аспекти. Це дозволяє ефективно планувати маршрути, організовувати освітні та наукові проекти, розвивати регіональні туристичні продукти та формувати стійку модель розвитку культурного туризму, яка відповідатиме сучасним вимогам і потребам туристів.

Функції та принципи реалізації замкового туризму є важливим аспектом розвитку туристичної галузі, оскільки саме вони визначають ефективність організації туристичних маршрутів, залучення відвідувачів та збереження історико-культурної спадщини. Замки та фортеці, будучи важливими пам'ятками минулого, виконують не лише естетичну і пізнавальну функцію, а й стають платформою для освітніх, культурних та економічних активностей.

Принципи та функції реалізації замкового туризму відображено у табл. 1.4.

Принципи та функції реалізації замкового туризму*

Функція замкового туризму	Принцип реалізації	Характеристика
Пізнавальна	Інформування туристів про історію та архітектуру замків	Організація екскурсій, тематичних лекцій, використання інформаційних матеріалів; спрямована на формування історичних знань і культурної обізнаності
Освітня	Використання замків як освітніх платформ	Інтеграція навчальних програм, практичних занять, дослідницьких проектів; формує критичне мислення та залучає молодь до збереження культурної спадщини
Рекреаційна	Організація відпочинку туристів у замках та прилеглих територіях	Проведення культурних подій, фестивалів, інтерактивних заходів, що поєднують відпочинок з пізнанням історії; спрямована на естетичне задоволення та розваги
Соціально-економічна	Сприяння розвитку регіональної економіки через замковий туризм	Створення туристичної інфраструктури, залучення місцевих громад, розвиток малих підприємств, послуг гідів, сувенірної бізнесу; забезпечує економічні вигоди та зайнятість населення
Культурно-просвітницька	Популяризація культурної спадщини замків	Проведення виставок, презентацій, тематичних програм, інтеграція з культурними проектами; формує культурну ідентичність та підвищує імідж регіону

*Джерело: [11-17]

Замки та фортеці, що збереглися на території країни, виконують не лише історико-культурну роль, а й стають значущим ресурсом для розвитку туристичної інфраструктури, економіки регіонів та популяризації національної спадщини. Функції замкового туризму охоплюють освітню, пізнавальну, рекреаційну, соціально-економічну та культурно-просвітницьку складові. Освітня функція полягає у використанні замків як навчальних майданчиків для школярів, студентів та науковців, що дає можливість поглиблено вивчати

історію, архітектуру та мистецтво минулих епох. Пізнавальна функція спрямована на ознайомлення туристів з історичними подіями та культурними традиціями, які були тісно пов'язані з розвитком замкових комплексів. Рекреаційна функція передбачає створення комфортних умов для відпочинку відвідувачів, організацію тематичних фестивалів, інтерактивних вистав, театралізованих екскурсій та інших заходів, що поєднують розваги з навчальним компонентом, забезпечуючи багатовимірний туристичний досвід.

Соціально-економічна функція реалізується через створення робочих місць для місцевого населення, розвиток готельної та ресторанної інфраструктури, організацію ремісничих та сувенірних майстерень, що сприяє підвищенню економічного потенціалу регіонів. Культурно-просвітницька функція замкового туризму полягає у популяризації культурної спадщини, збереженні національної ідентичності та підвищенні іміджу територій на національному та міжнародному рівні. Реалізація цих функцій забезпечує комплексний розвиток туристичних продуктів, дозволяє інтегрувати історико-культурні ресурси у сучасну туристичну систему та формує високий рівень обізнаності відвідувачів щодо історичного значення замків.

Фактори, які впливають на реалізацію замкового туризму відображено у Додатку В. Принципи реалізації замкового туризму відображають підходи, що забезпечують ефективність функціонування галузі та збереження її цінностей. Принцип комплексності передбачає інтеграцію різних аспектів туристичної діяльності – освітнього, пізнавального, рекреаційного та економічного, що дозволяє максимально повно задовольнити потреби відвідувачів та забезпечити сталий розвиток туристичного продукту. Принцип доступності гарантує можливість відвідування туристами різного віку, фізичної підготовки та культурного рівня, що сприяє широкому залученню населення до культурних заходів. Принцип інтеграції передбачає взаємодію державних органів, наукових установ, культурних організацій та місцевих громад для забезпечення комплексного розвитку замкового туризму та підвищення якості послуг. Принцип сталого розвитку акцентує увагу на необхідності збереження

історико-культурної спадщини та природного середовища, уникненні руйнувань, підтримці екологічних стандартів та врахуванні довгострокових наслідків діяльності для туристичних об'єктів.

Функції та принципи реалізації замкового туризму тісно взаємопов'язані і взаємодоповнюють одна одну. Функції визначають зміст туристичної діяльності та її стратегічні цілі, тоді як принципи реалізації забезпечують ефективну організацію процесів, які дозволяють досягти цих цілей у практичній площині. Вони формують систему координат для планування туристичних маршрутів, організації заходів, розробки програм просвітницького та рекреаційного характеру, а також економічного стимулювання регіонів.

Сучасні тенденції розвитку замкового туризму, зокрема цифровізація, використання віртуальних турів та інтерактивних платформ, посилюють значення функцій та принципів реалізації. Наприклад, пізнавальна та освітня функції отримують додатковий ресурс через цифрові технології, що дозволяє відвідувачам отримувати інформацію про історичні події, архітектурні особливості та культурні контексти у зручному форматі. Принципи інтеграції та комплексності у цьому випадку стають критично важливими для координації роботи науковців, культурних інституцій та туристичних операторів, забезпечуючи синергію традиційних та інноваційних підходів.

Таким чином, функції формують змістовну основу туристичної діяльності, а принципи реалізації забезпечують її організаційне, правове та стратегічне підґрунтя. Комплексне застосування функцій та принципів дозволяє забезпечити ефективне управління туристичними об'єктами, зберегти історико-культурну спадщину, сприяти економічному розвитку регіонів та інтегрувати замковий туризм у систему сталого культурного та освітнього розвитку країни. Такий підхід забезпечує не лише задоволення потреб туристів, а й формування позитивного іміджу регіонів, збереження національної пам'яті та популяризацію культурних цінностей на міжнародному рівні.

1.2. Особливості замкового туризму

Особливості замкового туризму зумовлені його специфікою як виду культурно-пізнавальної діяльності, що поєднує історичну, архітектурну та туристичну складові. Замки, фортеці та палаци виступають не лише як пам'ятки минулого, а й як активні туристичні об'єкти, які потребують особливого підходу до організації відвідування, збереження та промоції. Однією з ключових особливостей замкового туризму є його багатофункціональність: він одночасно виконує освітню, культурну, рекреаційну та економічну функції. Туристи отримують можливість ознайомитися з історією регіону, архітектурними стилями та соціокультурними процесами, що відбувалися у минулому, а місцеві громади та бізнес отримують економічну вигоду через розвиток туристичної інфраструктури та створення додаткових робочих місць.

Особливості замкового туризму відображено у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Особливості замкового туризму*

Особливість	Характеристика
Історико-культурна цінність	Замки є носіями історії, культури та архітектури, що зберігають пам'ять про минулі епохи, відображають розвиток фортифікаційного зодчества та життя місцевих спільнот.
Територіальна локалізація	Замки зазвичай розташовані у стратегічно важливих або мальовничих місцях, що впливає на привабливість туристичних маршрутів та створює додаткові можливості для рекреації.
Різноманітність типів	Замки відрізняються за архітектурними стилями, функціональним призначенням та станом збереження, що дозволяє формувати різні туристичні продукти – екскурсії, фестивалі, реконструкції подій.
Сезонність відвідування	Відвідуваність замків значно залежить від сезону: пік туристичного потоку припадає на весну та літо, а зимові та міжсезонні періоди потребують спеціальної організації заходів.
Освітньо-пізнавальна складова	Замки використовуються як навчальні майданчики для екскурсій, тематичних програм та освітніх проєктів, що дозволяє туристам отримувати глибокі знання про історію та культуру.

Рекреаційна та розважальна функція	Організація фестивалів, театралізованих вистав, майстер-класів та квестів сприяє активному відпочинку, залученню широкої аудиторії та популяризації туристичного продукту.
Економічний ефект	Замковий туризм стимулює розвиток локальної економіки: створює робочі місця, розвиває готельно-ресторанну сферу, сувенірний бізнес та інфраструктуру обслуговування туристів.
Використання цифрових технологій	Впровадження віртуальних турів, інтерактивних додатків та інформаційних платформ дозволяє залучати нові аудиторії, підвищує доступність інформації та сприяє сталому розвитку туристичних об'єктів.
Безпека та охорона	Замки потребують охорони та спеціального режиму відвідування для збереження історико-культурних цінностей та безпеки туристів, особливо в умовах зростання потоків або військових ризиків.
Співпраця з громадою	Ефективний розвиток замкового туризму можливий за активної участі місцевих громад, науковців та туристичних операторів, що забезпечує збереження культурної спадщини та інтеграцію її у життя регіону.

*Джерело: [18-23]

Замки, що збереглися на території України, виступають не лише як історико-архітектурні об'єкти, а й як активні учасники туристичного процесу, які формують культурний простір та сприяють розвитку регіонального туризму. Історико-культурна цінність замків є ключовим аспектом, який визначає їх значення для науки, освіти та суспільства. Замки відображають історію регіонів, культурні традиції та архітектурні особливості різних епох, зберігаючи пам'ять про минуле та створюючи унікальні умови для пізнавального туризму. Відвідування замків дає змогу туристам не лише ознайомитися з архітектурними стилями та фортифікаційними елементами, а й глибше зрозуміти соціально-історичний контекст розвитку територій, що робить замковий туризм важливим інструментом культурної освіти [17].

Територіальна локалізація замків є ще однією особливістю, яка впливає на організацію туристичних маршрутів і планування туристичних продуктів. Більшість замків розташовані у стратегічно важливих місцях або мальовничих природних ландшафтах, що поєднує історико-культурне та рекреаційне значення. Це створює можливості для розвитку пішохідного, велосипедного та

водного туризму, а також для організації комплексних маршрутів, які об'єднують відвідування кількох історичних об'єктів у межах одного регіону [18]. Різноманітність типів замків, їхніх архітектурних стилів та функціонального призначення дозволяє формувати різні туристичні продукти: від освітніх екскурсій і наукових досліджень до театралізованих заходів, фестивалів та квестів. Це сприяє залученню широкої аудиторії туристів та підвищенню привабливості об'єктів на національному та міжнародному рівні [19].

Сезонність відвідування замків є ще однією важливою характеристикою. Пік туристичного потоку зазвичай припадає на весняно-літній період, коли погодні умови сприяють активному відпочинку. Водночас зимові та міжсезонні періоди потребують додаткової організації заходів, що можуть зацікавити туристів у неробочі сезони. Це може включати освітні програми, тематичні виставки, майстер-класи та інтерактивні заходи, які підтримують стабільний туристичний потік протягом року [20].

Освітньо-пізнавальна складова замкового туризму забезпечує глибоке занурення туристів у історію, культуру та мистецтво. Використання замків як навчальних майданчиків для школярів, студентів та науковців дає можливість організувати тематичні екскурсії, лекції та практичні заняття на території об'єктів. Це сприяє формуванню високого рівня обізнаності серед туристів та підтримує наукову діяльність у сфері історії та архітектури [21].

Рекреаційна та розважальна функція замкового туризму полягає у створенні комфортних умов для відпочинку та організації дозвілля. Фестивалі, театралізовані вистави, квести та майстер-класи дозволяють поєднувати розваги з навчальним компонентом, що підвищує привабливість об'єктів для різних вікових груп та аудиторій [22].

Економічний ефект замкового туризму є значним для регіонів. Туризм створює робочі місця, стимулює розвиток готельно-ресторанної сфери, ремісничих майстерень та сувенірного бізнесу, що сприяє економічному розвитку територій та підвищенню добробуту місцевого населення. Цей аспект

особливо важливий у контексті регіонів Західної України, де замки формують туристичні кластери та забезпечують додатковий дохід для громад [23].

Сучасні тенденції розвитку замкового туризму включають активне використання цифрових технологій. Віртуальні тури, інтерактивні додатки та інформаційні платформи дозволяють залучати нові аудиторії, підвищують доступність інформації та сприяють сталому розвитку туристичних об'єктів. Використання цифрових технологій підвищує ефективність просвітницької діяльності та дає можливість організувати дистанційні освітні програми, що є особливо актуальним у умовах воєнних ризиків або обмежень пересування [17].

Безпека та охорона об'єктів є критично важливими для збереження історико-культурної спадщини. Замки потребують спеціального режиму відвідування, дотримання правил експлуатації та заходів охорони, що запобігають руйнуванню та пошкодженню архітектурних елементів. Співпраця з місцевими громадами, науковими та культурними організаціями дозволяє ефективно управляти об'єктами, забезпечувати безпеку туристів та одночасно зберігати цінності для майбутніх поколінь [18].

Аналіз таблиці показує, що особливості замкового туризму визначають комплексний підхід до організації туристичної діяльності, який включає врахування історико-культурної цінності, територіальної локалізації, різноманітності об'єктів, сезонності, освітньо-пізнавальної складової, рекреаційної функції, економічного ефекту, цифрових технологій, безпеки та співпраці з громадами. Ці особливості взаємопов'язані і формують цілісну систему розвитку замкового туризму, що сприяє підвищенню культурної обізнаності, економічного розвитку регіонів та інтеграції туристичних об'єктів у національну та міжнародну туристичну мережу [19].

Таким чином, замковий туризм є багатофункціональним явищем, яке поєднує історико-культурне, освітнє, рекреаційне та економічне значення. Дотримання особливостей замкового туризму дозволяє забезпечити комплексний розвиток туристичних продуктів, підвищити привабливість об'єктів для туристів та зберегти національну спадщину для майбутніх

поколінь. Ефективне використання цих особливостей сприяє формуванню сталого культурного простору та інтеграції замків у сучасну туристичну систему України, забезпечуючи при цьому економічну, освітню та культурну вигоду для регіонів і суспільства в цілому.

1.3. Нормативно—правове регулювання замкового туризму

Нормативно-правове регулювання замкового туризму в Україні є важливою складовою розвитку культурного та пізнавального туризму, сприяючи збереженню історико-культурної спадщини та економічному розвитку регіонів. Однак для ефективного функціонування цього напрямку необхідно вдосконалити існуючу нормативно-правову базу, розробити стратегії розвитку та забезпечити належне фінансування реставраційних робіт.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює туристичну діяльність в Україні, є Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР. Цей закон визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики в галузі туризму, зокрема щодо охорони культурної спадщини та розвитку туристичних маршрутів, включаючи замкові об'єкти [24].

Згідно з цим законом, держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки, створюючи сприятливі умови для туристичної діяльності.

Зокрема, закон передбачає створення та вдосконалення нормативно-правової бази в галузі туризму відповідно до чинного законодавства України та міжнародних норм і правил.

Замки та палаци є частиною культурної спадщини України, тому їх охорона регулюється рядом законодавчих актів. Зокрема, Закон України «Про охорону культурної спадщини» визначає правові та організаційні засади охорони культурної спадщини, включаючи замки та палаци, як пам'ятки архітектури та містобудування. Цей закон передбачає заходи щодо збереження,

реставрації та використання пам'яток культурної спадщини, а також визначає повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування у цій сфері [25].

Зокрема, органи місцевого самоврядування мають право встановлювати охоронні зони навколо пам'яток, що включають замки та палаци, та здійснювати контроль за їх станом [26].

На місцевому рівні розвиток замкового туризму регулюється через програмні документи та стратегії розвитку. Наприклад, у 2024 році було затверджено додаток до рішення Чортківської міської ради, який включає в себе заходи щодо розвитку туризму, зокрема замкового, в регіоні. Цей документ передбачає створення туристичних маршрутів, включаючи замки та палаци, організацію екскурсій, розвиток інфраструктури та залучення інвестицій для реставрації об'єктів. Такі місцеві ініціативи сприяють інтеграції замкового туризму в загальну туристичну стратегію регіону та забезпечують його сталий розвиток [26].

Незважаючи на наявність законодавчих актів, що регулюють замковий туризм, існують певні проблеми та виклики у цій сфері. Однією з основних проблем є недостатнє фінансування реставраційних робіт та відсутність чіткої стратегії розвитку замкового туризму на національному рівні. Крім того, існує проблема недостатньої інтеграції замкових об'єктів у загальну туристичну інфраструктуру, що обмежує їх привабливість для туристів. Відсутність єдиного реєстру замків та палаців, що можуть бути використані в туристичних цілях, ускладнює планування та організацію туристичних маршрутів [27-28].

Для ефективного розвитку замкового туризму необхідно вдосконалити нормативно-правову базу. Це включає розробку та впровадження національної стратегії розвитку замкового туризму, що передбачатиме фінансування реставраційних робіт, створення інфраструктури та інтеграцію замків у загальну туристичну мережу. Також важливо розробити механізми державно-приватного партнерства для залучення інвестицій у відновлення та

експлуатацію замкових об'єктів. Це може включати надання пільгових кредитів, податкових пільг та інших стимулів для приватних інвесторів.

Нормативно-правове регулювання замкового туризму в Україні є важливим інструментом для збереження культурної спадщини та розвитку туристичної галузі.

Однак для ефективного розвитку цього напрямку необхідно вдосконалити існуючу нормативно-правову базу, розробити національну стратегію розвитку замкового туризму та залучити інвестиції для відновлення та експлуатації замкових об'єктів. Це сприятиме збереженню історико-культурної спадщини та розвитку регіональної економіки через туризм [29].

Успішний розвиток замкового туризму в Україні також потребує активної участі громадськості та місцевих ініціатив. Залучення місцевих громад до процесу охорони та використання замкових об'єктів сприяє підвищенню обізнаності про їхню цінність та важливість для культурної ідентичності регіону. Організація волонтерських рухів, освітніх програм та культурних заходів може стати ефективним інструментом у збереженні та популяризації замків як туристичних об'єктів.

Крім того, важливим аспектом є розвиток інфраструктури навколо замкових об'єктів. Створення комфортних умов для туристів, таких як зручні під'їзні шляхи, інформаційні стенди, кафе та сувенірні крамниці, може значно підвищити привабливість замків як туристичних напрямків. Також необхідно забезпечити доступність замків для людей з обмеженими можливостями, що є важливим кроком у забезпеченні інклюзивного туризму [30].

Не менш важливим є розвиток цифрових технологій у сфері замкового туризму.

Створення віртуальних турів, мобільних додатків та інтерактивних платформ дозволяє залучати ширшу аудиторію та забезпечує доступ до інформації про замки навіть для тих, хто не має можливості відвідати їх фізично.

Цифровізація також сприяє збереженню об'єктів, оскільки дозволяє створювати їх цифрові копії та проводити моніторинг стану без необхідності фізичного втручання.

Таким чином, нормативно-правове регулювання замкового туризму в Україні є багатограним процесом, що охоплює законодавчі, організаційні, фінансові та соціальні аспекти.

Для забезпечення сталого розвитку цього напрямку необхідно комплексно підходити до вирішення питань охорони культурної спадщини, розвитку інфраструктури, залучення інвестицій та активної участі громадськості. Лише за умови інтегрованого підходу можна забезпечити ефективне використання замкових об'єктів як важливого елемента культурного та туристичного ландшафту України [31].

Важливим кроком у розвитку замкового туризму є також міжнародна співпраця.

Участь у міжнародних проектах, обмін досвідом та залучення іноземних інвестицій можуть сприяти підвищенню якості туристичних послуг та збереженню замкових об'єктів [32].

Також важливою є співпраця з міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО, для отримання підтримки у збереженні та розвитку замків як частини світової культурної спадщини.

У підсумку, нормативно-правове регулювання замкового туризму в Україні є складним та багатограним процесом, що вимагає комплексного підходу та активної участі всіх зацікавлених сторін. Лише за умови ефективної співпраці державних органів, місцевих громад, бізнесу та міжнародних партнерів можна забезпечити сталий розвиток замкового туризму та збереження історико-культурної спадщини України для майбутніх поколінь.

РОЗДІЛ 2

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ

2.1. Замковий туризм в Західній Україні

2.1.1. Історико-культурне значення замків Західної України

Замки Західної України становлять унікальний пласт історико-культурної спадщини, який не лише відображає багатовікову історію нашого народу, а й слугує матеріальним свідченням складних політичних, соціальних та культурних процесів, що формували ідентичність українського суспільства. Ці архітектурні споруди є невід'ємною частиною європейської культурної спадщини, оскільки багато з них зводилися за участю європейських архітекторів, із застосуванням новітніх для свого часу будівельних технологій, а також відображають вплив різних мистецьких стилів – від готики та ренесансу до бароко і класицизму.

Історико-культурне значення замків Західної України насамперед полягає в тому, що вони були центрами адміністративного, військового та культурного життя. У середньовіччі замки виконували оборонну функцію, захищаючи території від нападів зовнішніх ворогів, а також слугували резиденціями місцевих магнатів, князів і шляхти. З часом ці укріплення перетворилися на символи влади та престижу, що визначало їхню архітектурну велич та естетичну довершеність. Такі замки, як Олеський, Підгорецький, Золочівський, Хотинський чи Кам'янець-Подільський, стали не лише військовими об'єктами, але й центрами культурного життя, у яких зосереджувалося мистецтво, освіта, духовність і ремесла.

Крім військово-політичного значення, замки Західної України мають велику мистецьку та архітектурну цінність. Вони демонструють розвиток архітектурної думки на українських землях, синтез європейських традицій з

місцевими особливостями, що створило унікальний феномен українського замкового будівництва. Наприклад, замки Львівщини поєднують у собі риси готики та ренесансу, тоді як укріплення Поділля мають більш виражений оборонний характер і пристосовані до природного рельєфу місцевості. Такі архітектурні пам'ятки є візуальними літописами епохи, у яких збережені елементи історичних стилів, герби родів, фрески, вежі та бастіони, що промовляють до сучасників мовою каменю.

Замки відіграють важливу роль у формуванні національної пам'яті та ідентичності українського народу. Вони стали свідками боротьби за незалежність, міжусобних війн, дипломатичних угод і культурного піднесення. Наприклад, у стінах Олеського замку народився король Речі Посполитої Ян III Собеський, відомий як оборонець Європи від турецької експансії, а Кам'янець-Подільський замок вважається одним із найпотужніших фортифікаційних комплексів Східної Європи, який упродовж століть був осередком боротьби між християнським і мусульманським світом. Кожен із замків зберігає свою унікальну історію, переплетену з долями великих особистостей, народів і держав.

Важливим аспектом історико-культурного значення замків є їхній вплив на розвиток туризму, культури та освіти. Замки Західної України нині є популярними туристичними об'єктами, які приваблюють тисячі відвідувачів з усього світу. Вони стають центрами музейної діяльності, виставок, фестивалів, історичних реконструкцій, що сприяє збереженню історичної спадщини та формуванню позитивного іміджу України як європейської держави з багатою культурною історією. Через такі ініціативи як «Золота підкова Львівщини» чи відновлення Хотинського замку реалізуються не лише туристичні, але й освітні проекти, спрямовані на популяризацію української історії серед молоді.

Не менш важливим є символічне значення цих споруд. Замки стали уособленням стійкості та непокори українського народу, його прагнення до свободи та самобутності. Незважаючи на руйнування, війни та зміну державних кордонів, вони залишаються невід'ємною частиною культурного ландшафту

України, що об'єднує минуле і сучасність. Їхнє збереження є не лише питанням культурної політики, але й елементом формування національної гідності та історичної свідомості.

2.1.2. Характеристика об'єктів замкового туризму в Україні

Об'єкти замкового туризму в Україні представляють собою комплекс історико-архітектурних споруд, серед яких замки, фортеці, палаци та їхні залишки, що збереглися на території країни. Вони виконують не лише культурно-історичну функцію, а й відіграють важливу роль у розвитку туристичної індустрії, залучаючи як внутрішніх, так і іноземних відвідувачів. Особливістю українських замків є їхня різноманітність за архітектурним стилем, історичною значущістю та рівнем збереженості. Серед них виділяються середньовічні фортеці, що зводилися з оборонною метою, а також палаци, які поєднували функції резиденцій з культурно-естетичними аспектами.

Характеристика об'єктів замкового туризму в Україні відображено у табл.

2.1. Зовнішній вигляд замків Західної України відображено у Додатку А.

Таблиця 2.1

Характеристика об'єктів замкового туризму в Україні *

Назва замку	Місце розташування	Історичне значення	Архітектурні особливості	Культурна роль у сучасності
Олеський замок	Львівська обл., с. Олесько	Один із найстаріших замків України (XIII ст.), місце народження короля Яна III Собеського	Поєднання готики, ренесансу й бароко; відновлений у XVII ст.	Музей-заповідник, частина туристичного маршруту «Золота підкова Львівщини»
Підгорецький замок	Львівська обл., с. Підгірці	Резиденція польських магнатів, важливий осередок аристократичної культури XVII–XVIII ст.	Ренесансно-барокова архітектура, палацово-парковий ансамбль	Центр культурних подій, використовується для кінозйомок і виставок

Золочівський замок	Львівська обл., м. Золочів	Оборонна фортеця XVII ст., осередок військової та освітньої діяльності	Поєднання ренесансних і східних архітектурних мотивів	Музейна експозиція Львівської національної галереї мистецтв
--------------------	----------------------------	--	---	---

Продовження табл. 2.1

Хотинська фортеця	Чернівецька обл., м. Хотин	Ключовий пункт оборони Поділля, місце історичних битв (1621 р.)	Кам'яна фортеця з потужними стінами та вежами, типова для середньовічного Поділля	Один із найпопулярніших туристичних об'єктів, місце історичних реконструкцій
Кам'янець-Подільська фортеця	Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський	Символ української оборонної архітектури, ключова роль у захисті кордонів Речі Посполитої та Османської імперії	Поєднання готичних, ренесансних і візантійських елементів	Національний історико-архітектурний заповідник, центр фестивалів і туризму
Мукачівський замок «Паланок»	Закарпатська обл., м. Мукачево	Фортеця XI–XVII ст., осередок боротьби угорців, українців і трансільванців	Розташований на вулканічній горі, складна система бастіонів і підземель	Один із найкраще збережених замків, популярний туристичний і освітній об'єкт
Ужгородський замок	Закарпатська обл., м. Ужгород	Адміністративний і культурний центр Закарпаття, резиденція місцевих феодалів	Поєднання романського і барокового стилів	Музей Закарпаття, осередок наукових і культурних заходів
Свірзький замок	Львівська обл., с. Свірж	Фортифікаційна споруда XV–XVII ст., масток польської шляхти	Ренесансний стиль з оборонними елементами	Використовується для зйомок фільмів, популярний серед туристів
Острозький замок	Рівненська обл., м. Острог	Центр князівства Острозьких, осередок освіти і друкарства в XVI–XVII ст.	Фортифікаційна архітектура з елементами готики	Музей, пов'язаний із діяльністю Острозької академії

Дубенський замок	Рівненська обл., м. Дубно	Резиденція князів Острозьких і Любомирських, важливий оборонний центр Волині	Поєднання ренесансної архітектури та бастионної системи	Діючий музей-заповідник, місце фестивалів і культурних подій
------------------	---------------------------	--	---	--

*Джерело: [33-42]

Замки Західної України становлять унікальний пласт історико-культурної спадщини, який поєднує в собі архітектурну велич, глибину історичних подій і культурну тяглість поколінь. Їхнє значення виходить далеко за межі регіональної ідентичності, адже кожен замок є відображенням не лише локальної історії, а й загальноєвропейських тенденцій розвитку оборонного та палацового будівництва, соціально-політичних процесів, а також духовного життя. Вони виступають своєрідними хроністами часу, у стінах яких закарбовано відлуння воєн, дипломатичних переговорів, культурних реформ і людських долі. Саме тому аналіз історико-культурного значення цих пам'яток дає можливість глибше усвідомити місце України в європейській культурній традиції.

Одним із найвідоміших замків є Олеський, який зберіг не лише архітектурну автентичність, але й атмосферу доби середньовіччя. Його історія тісно пов'язана з народженням і життям короля Яна III Собеського, а сьогодні він перетворений на музей-заповідник, який входить до популярного туристичного маршруту «Золота підкова Львівщини». Цей приклад демонструє, як через реставрацію та музеєфікацію замки набувають нового життя, зберігаючи при цьому свою історичну сутність. Архітектурне поєднання готики, ренесансу і бароко в Олеському замку показує, як змінювалися смаки та технічні можливості зодчих упродовж кількох століть, а це дозволяє сучасному відвідувачу буквально «читати» історію крізь архітектурні деталі.

Підгорецький замок — ще один вражаючий приклад синтезу архітектурної досконалості та культурної вагомості. Ця резиденція польських

магнатів XVII століття уособлює вершину аристократичної культури свого часу. Його палацово-парковий ансамбль відзначається гармонією пропорцій і витонченістю форм, що дозволяє порівнювати його з найкращими зразками європейського ренесансу. Підгорецький замок є не лише історичною пам'яткою, а й активним учасником сучасного культурного життя: тут знімають фільми, проводять виставки та мистецькі фестивалі. Таким чином, його роль в історико-культурному просторі не обмежується минулим, а активно розвивається в сучасному контексті.

Золочівський замок, який вирізняється поєднанням оборонних і східних архітектурних елементів, став осередком освітньої й культурної діяльності. Він зберіг не лише матеріальну форму, а й духовний зміст, адже впродовж своєї історії був місцем, де формувалися ідеї, що впливали на розвиток регіону. Його музейна функція сьогодні дозволяє здійснювати не лише популяризацію історії, але й освітню місію, привертаючи увагу молоді до важливості збереження національної спадщини. Саме такі об'єкти демонструють, як культурна пам'ять може перетворюватися на ресурс для сучасного суспільного розвитку.

Хотинська фортеця посідає особливе місце серед замків Західної України, оскільки вона уособлює військову доблесть і стратегічну важливість українських земель. Її історія нерозривно пов'язана з Хотинською битвою 1621 року — подією, що мала міжнародне значення. Фортеця зберегла свою автентичну структуру з потужними мурами і вежами, що дає змогу відчутти атмосферу епохи середньовічних протистоянь. У сучасних умовах вона стала не лише туристичним магнітом, а й простором для проведення історичних реконструкцій, фестивалів і зйомок кінофільмів, чим сприяє популяризації української історії серед широкої аудиторії. Це свідчить про успішне поєднання функцій збереження спадщини та культурного розвитку.

Кам'янець-Подільська фортеця, яку часто називають «перлиною Поділля», є одним із найвідоміших символів української оборонної архітектури. Її історія охоплює понад тисячу років, а архітектурна форма є синтезом готичних, ренесансних і візантійських традицій. Фортеця не лише

відіграла оборонну роль, а й була важливим адміністративним і економічним центром регіону. Сьогодні вона функціонує як національний історико-архітектурний заповідник, де проводяться фестивалі, наукові конференції та культурно-освітні заходи. Її значення полягає не лише в історичній унікальності, а й у здатності формувати позитивний імідж України як держави, що береже свою історію.

Мукачівський замок «Паланок» — ще одна перлина замкової архітектури, що символізує поєднання різних культурних впливів і державних традицій. Його історія відображає боротьбу за свободу і самовизначення, адже саме тут розгорталися події, пов'язані з визвольними рухами угорців та українців. Розташування замку на вулканічній горі додає йому природної монументальності, а складна система бастіонів і підземель є зразком інженерної майстерності свого часу. У сучасному контексті замок «Паланок» виконує освітню, туристичну і культурну функції, поєднуючи у собі музей, історичну пам'ять і туристичний бренд Закарпаття.

Не менш важливе місце посідає Ужгородський замок, який став символом історичного розвитку Закарпаття. Його архітектура поєднує романський і бароковий стилі, що свідчить про тривалу еволюцію замку як культурного центру. У минулому він виконував адміністративні функції, а сьогодні став важливим науково-культурним осередком, де діє музей Закарпаття. Замок активно сприяє збереженню регіональної культурної спадщини, підтримуючи наукові дослідження, археологічні розкопки та музейну діяльність. Його приклад показує, як можна інтегрувати історичні пам'ятки у сучасну культурну інфраструктуру.

Свірзький замок вирізняється своєю мальовничістю та витонченістю архітектурних форм. Розташований серед пагорбів і водойм, він створює гармонійний архітектурно-природний ансамбль, який приваблює художників, режисерів та туристів. Завдяки добре збереженій ренесансній архітектурі замок став популярним місцем для кінозйомок і фотосесій, що підсилює його культурне значення. Хоча Свірзький замок не має такої військової історії, як

Кам'янець-Подільська чи Хотинська фортеця, його естетична й мистецька цінність є беззаперечною. Це приклад того, як історична архітектура може виконувати роль не лише об'єкта збереження, а й сучасного культурного продукту.

Острозький замок є одним із найважливіших центрів духовного й освітнього життя України XVI–XVII століть. Він тісно пов'язаний із діяльністю князів Острозьких і створенням Острозької академії — першого вищого навчального закладу східнослов'янського світу. Замок символізує не лише оборону, а й духовне просвітництво, розвиток освіти та книгодрукування. Його значення виходить за межі регіонального, адже тут формувалася інтелектуальний фундамент української культури. Сьогодні на території замку діє музей, що підтримує спадкоємність історичної пам'яті й утворює роль освіти як ключового чинника культурного розвитку.

Дубенський замок, який колись належав князям Острозьким і Любомирським, зберіг ренесансну велич і залишив глибокий слід в історії Волині. Його оборонні споруди, бастіони й підземні ходи вражають своїм інженерним рівнем і архітектурною довершеністю. Проте значення цього замку полягає не лише в оборонних функціях, а й у культурному впливі. Саме тут формувалися традиції меценатства, мистецької освіти, проводилися культурні події. У сучасному вимірі замок є місцем проведення фестивалів, виставок і наукових зустрічей, що свідчить про успішне відродження його культурного потенціалу.

Загалом замки Західної України виступають не лише історичними пам'ятками, але й чинниками формування регіональної ідентичності. Вони поєднують у собі матеріальні й нематеріальні аспекти культурної спадщини: архітектурні стилі, історичні події, легенди, фольклор і навіть гастрономічні традиції. Через них формується емоційний зв'язок між минулим і сучасним, що має велике значення для розвитку національної самосвідомості. Відновлення замків не є лише справою архітекторів чи істориків — це процес відродження культурного коду нації, який визначає її цінності, пам'ять і майбутнє.

Сучасна роль замків у культурному житті України є багатовимірною. Вони не лише виконують музейні функції, а й слугують платформами для культурного діалогу, туризму, освіти та міжнародного співробітництва. Завдяки розвитку історико-культурного туризму замки стають чинниками економічного зростання регіонів, залучаючи інвестиції та стимулюючи розвиток інфраструктури. Проте найважливішим залишається їхня духовна роль — збереження історичної пам'яті та національної ідентичності в умовах глобалізаційних викликів. Отже, історико-культурне значення замків Західної України виходить далеко за межі суто архітектурного чи туристичного виміру. Вони є символами історичної глибини, культурної тяглості та духовної єдності українського народу. Через них можна простежити еволюцію суспільства — від середньовічних удільних князівств до сучасної незалежної держави. Відродження, реставрація та популяризація цих пам'яток є не лише справою культури, а й стратегічним напрямом державної політики, який забезпечує збереження національної спадщини, розвиток культурного туризму та формування позитивного іміджу України у світі. Замки залишаються не лише німими свідками минулого, а й живими осередками культурного життя, що надихають сучасників і закладають духовні основи для майбутніх поколінь.

Аналіз туристичної привабливості замків Західної України відображено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз туристичної привабливості замків Західної України*

Назва замку	Кількість туристів, тис. осіб (2022)	Кількість туристів, тис. осіб (2023)	Кількість туристів, тис. осіб (2024)	Дохід від туризму, млн грн (2024)	Середні витрати туриста на день, грн (2024)
Одеський замок (Львівська обл.)	85	110	145	32,5	890
Підгорецький замок (Львівська обл.)	70	95	120	26,8	870

Золочівський замок (Львівська обл.)	55	80	110	21,4	840
Хотинська фортеця (Чернівецька обл.)	130	160	190	45,7	950
Кам'янець-Подільська фортеця (Хмельницька обл.)	220	270	330	82,3	1020
Мукачівський замок «Паланок» (Закарпатська обл.)	160	200	245	59,1	980
Ужгородський замок (Закарпатська обл.)	120	150	190	48,2	940
Свірзький замок (Львівська обл.)	35	50	75	14,3	820
Острозький замок (Рівненська обл.)	40	60	85	17,6	860
Дубенський замок (Рівненська обл.)	65	90	120	24,9	880

*Джерело: [33-42]

Аналіз даних щодо туристичної привабливості замків Західної України за період 2022–2024 років дозволяє зробити низку важливих висновків щодо розвитку туристичного сектору в регіоні, економічного ефекту від відвідування історико-культурних об'єктів та перспектив подальшого залучення внутрішніх і зовнішніх туристів. Представлена таблиця демонструє динаміку кількості туристів, доходів від туризму та середніх витрат туристів на день, що дає змогу оцінити ефективність функціонування кожного замку як туристичного об'єкта.

Перш за все, слід відзначити, що всі об'єкти демонструють позитивну тенденцію зростання кількості туристів упродовж трьох років. Наприклад, Олеський замок у Львівській області збільшив відвідуваність з 85 тис. осіб у 2022 році до 145 тис. у 2024 році, що свідчить про стабільне підвищення інтересу до об'єкта завдяки активній промоції культурно-історичних маршрутів і розвитку музейних експозицій. Подібна тенденція спостерігається у

Підгорецького та Золочівського замків, де кількість туристів за цей період збільшилася з 70 до 120 тис. і з 55 до 110 тис. відповідно, що підкреслює ефективність реставраційних проєктів і організації тематичних виставок, а також зростання внутрішнього туризму після пандемійного спаду.

Хотинська фортеця, розташована у Чернівецькій області, демонструє високий рівень туристичної привабливості, зростання кількості відвідувачів з 130 тис. до 190 тис. осіб за три роки свідчить про ефективну організацію історико-військових реконструкцій та популяризацію фортеці через фестивальні заходи та культурні події. Найбільший туристичний потік у регіоні спостерігається в Кам'янець-Подільській фортеці, де кількість туристів збільшилася з 220 тис. у 2022 році до 330 тис. у 2024 році. Це свідчить про важливу роль об'єкта як провідного туристичного центру Хмельницької області, здатного забезпечувати високий економічний ефект.

Аналогічну динаміку демонструють Мукачівський замок «Паланок» та Ужгородський замок у Закарпатській області, де приріст туристів за три роки становить 85 тис. і 70 тис. осіб відповідно. Ці показники свідчать про успішне впровадження нових туристичних послуг, таких як нічні екскурсії, тематичні фестивалі та інтеграція гастрономічного туризму, що сприяє підвищенню середніх витрат туристів на день та загального доходу від туристичної діяльності.

Менш відвідувані замки, такі як Свірзький, Острозький і Дубенський, також демонструють позитивну тенденцію, хоча темпи зростання кількості туристів є нижчими порівняно з великими туристичними центрами. Це пов'язано з недостатньо розвиненою інфраструктурою та менш активною промоцією об'єктів, проте потенціал для зростання високий за умови організації культурних заходів і покращення туристичних маршрутів. Наприклад, Свірзький замок збільшив відвідуваність з 35 тис. до 75 тис. осіб, що майже вдвічі, що свідчить про ефективність локальних ініціатив, спрямованих на популяризацію об'єкта.

Економічний ефект від розвитку замкового туризму також демонструє позитивну тенденцію. Дохід від туризму у 2024 році коливається від 14,3 млн грн (Свірзький замок) до 82,3 млн грн (Кам'янець-Подільська фортеця), що підкреслює значну роль туристичних об'єктів у регіональній економіці. Зростання доходів пов'язане не лише з збільшенням кількості туристів, а й із підвищенням середніх витрат туристів на день, які для великих замків, таких як Кам'янець-Подільська фортеця, становлять понад 1000 грн, тоді як для менших об'єктів середні витрати коливаються в межах 820–890 грн. Це свідчить про різницю у рівні туристичного сервісу та наданих послуг, а також про вплив масштабних культурних та розважальних заходів на економічну привабливість об'єкта.

Загалом динаміка туристичної відвідуваності замків Західної України за 2022–2024 роки свідчить про поступове відновлення туристичного потоку після пандемії, а також про здатність об'єктів адаптуватися до сучасних умов розвитку туристичної індустрії. Найбільш популярні замки, такі як Кам'янець-Подільська фортеця, Хотинська фортеця та Олеський замок, демонструють стабільне зростання і здатні генерувати високий економічний ефект, що підкреслює їх стратегічне значення для розвитку регіонального туризму. Менші замки, зокрема Свірзький, Острозький та Дубенський, мають великий потенціал для зростання за умови активної культурної промоції та покращення туристичної інфраструктури.

Важливо зазначити, що середні витрати туристів на день є показником не лише економічного ефекту, а й рівня послуг і якості туристичної пропозиції. Замки з більш розвиненою інфраструктурою та пропозиціями, включно з екскурсійними маршрутами, тематичними виставками, гастрономічними подіями та фестивалями, демонструють вищі витрати туристів, що підвищує загальний дохід об'єкта та сприяє розвитку суміжних галузей економіки, таких як харчування, проживання та транспортні послуги.

Таким чином, аналіз представлених даних показує, що розвиток замкового туризму є одним із ключових напрямів культурно-історичного

туризму в Західній Україні. Він сприяє не лише збереженню історико-культурної спадщини, а й забезпечує економічний ефект для регіонів, стимулює розвиток інфраструктури та покращує туристичну привабливість територій. Для подальшого розвитку замкового туризму необхідна комплексна стратегія, що включає відновлення та реставрацію об'єктів, організацію культурних заходів, інтеграцію з гастрономічним, освітнім та фестивальним туризмом, а також активну промоцію туристичних маршрутів на національному та міжнародному рівнях.

Загалом динаміка кількості туристів, доходів від туризму та середніх витрат на день демонструє стабільне відновлення та зростання туристичної привабливості замків Західної України, що підтверджує їх важливу роль як культурних, історичних та економічних центрів регіонів.

2.2. Замковий туризм у Франції

Замковий туризм у Франції є однією з найрозвиненіших і найвідоміших форм культурно-історичного туризму у світі. Французькі замки, або «châteaux», представляють собою унікальні архітектурні комплекси, що поєднують оборонні, резиденційні та палацові функції. Багато з них мають багатовікову історію, пов'язану з династіями французьких королів, дворянськими родами та важливими історичними подіями, що робить їх особливо привабливими для туристів.

Французький замковий туризм характеризується високим рівнем організації, включаючи реставраційні роботи, інтерактивні музейні експозиції, тематичні екскурсії та культурні заходи. Класичним прикладом є долина Луари, де розташовано сотні замків різних стилів та епох, що інтегровані у туристичні маршрути і залучають мільйони відвідувачів щорічно. Замки використовуються не лише для екскурсій, а й для проведення фестивалів, концертів, виставок та навіть кінозйомок, що підвищує їх економічну ефективність та туристичну привабливість.

Характеристика об'єктів замкового туризму у Франції відображено у табл. 2.3. Зовнішній вигляд замків Франції відображено у Додатку Б.

Таблиця 2.3

Характеристика об'єктів замкового туризму у Франції*

Назва замку	Розташування	Основні види туризму	Особливості
Замок Шамбор	Долина Луари	Культурно-історичний, архітектурний	Один з найбільших і найвідоміших замків Франції, Ренесансна архітектура, інтерактивні тури
Замок Шенонсо	Долина Луари	Культурно-історичний, родинний, фотографічний	Відомий як «Замок на воді», інтеграція у музейні маршрути, фестивалі мистецтв
Замок Каркассон	Окситанія	Фортифікаційний, історичний, пригодницький	Середньовічне укріплення, реконструкції битв, середньовічні фестивалі
Замок Фонтенбло	Іль-де-Франс	Історико-культурний, палацовий	Резиденція французьких королів, музейна експозиція, організація екскурсій
Замок Амбуаз	Долина Луари	Історико-культурний, освітній	Місце поховання Леонардо да Вінчі, музейні експозиції, освітні програми
Замок Мальмезон	Іль-де-Франс	Історичний, палацовий	Резиденція Наполеона, тематичні екскурсії, події для туристів

*Джерело: [43-48]

Об'єкти замкового туризму у Франції мають виняткове значення як для збереження культурної спадщини, так і для розвитку туристичної галузі на національному рівні. Французькі замки відзначаються не лише унікальною архітектурною цінністю, але й багатовіковою історією, що відображає етапи політичного, соціального та культурного розвитку країни. Багато з них були резиденціями монархів та представників знаті, що створює додаткову історичну цінність, оскільки через їхні стіни можна простежити еволюцію французького суспільства та культурних традицій. Кожен замок має власну унікальну

архітектуру, яка поєднує оборонні, палацові та резиденційні елементи, демонструючи розвиток різних архітектурних стилів від середньовіччя до Ренесансу та бароко. Ця різноманітність робить французькі замки важливими як для наукових досліджень, так і для освітніх програм.

Культурно-освітній аспект замкового туризму у Франції відіграє значну роль у популяризації національної спадщини. Замки не лише виступають музеями, а й інтегрують освітні програми, тематичні екскурсії, виставки та майстер-класи, що дозволяє туристам глибше ознайомитися з історією та культурою Франції. Багато об'єктів організують інтерактивні екскурсії для дітей та молоді, включаючи реконструкції історичних подій, костюмовані шоу та презентації епох, що забезпечує високий рівень залучення відвідувачів різного віку. Такий підхід дозволяє поєднати культурно-історичну цінність із сучасними методами навчання та розваг, підвищуючи туристичну привабливість об'єктів.

Французькі замки також відомі широким спектром функцій, які вони виконують у межах туристичної індустрії. Вони поєднують оборонні та палацові функції, демонструючи різні аспекти історичного життя. Оборонні елементи, такі як фортифікації, вежі та бастіони, дозволяють відвідувачам відчувати атмосферу середньовіччя та зрозуміти військові технології того часу. Палацові та резиденційні частини замків показують рівень комфорту та розкоші, яким користувалися правителі та дворянство. Ця багатофункціональність створює унікальний досвід для туристів, які можуть одночасно вивчати історію військової справи, архітектуру та культурні традиції Франції.

Особливу увагу у французьких замках приділяють реставрації та підтримці об'єктів у належному стані. Держава, місцеві громади та приватні фонди активно інвестують у збереження архітектурної цілісності, відновлення декоративних елементів та забезпечення сучасної інфраструктури для туристів. Це дозволяє підтримувати високу якість обслуговування відвідувачів та забезпечує безпечне й комфортне перебування на території об'єктів. Регулярні

реставраційні роботи також сприяють збереженню автентичності замків, що є важливим критерієм для культурного туризму.

Французький досвід замкового туризму демонструє значну інтеграцію об'єктів у регіональні туристичні маршрути та культурні проекти. Замки часто розташовані у поєднанні з іншими історико-культурними об'єктами, природними парками, музеями та фестивальними просторами, що дозволяє створювати комплексні туристичні продукти. Крім того, замки активно використовуються для проведення різноманітних культурних заходів, таких як фестивалі мистецтв, театральні вистави, концерти та кінопокази, що значно підвищує їхню економічну ефективність і популярність серед туристів.

Інфраструктура обслуговування туристів у французьких замках відповідає сучасним стандартам. Вона включає квиткові системи, гідів, інформаційні центри, кафе, парковки, сувенірні магазини та проживання, що робить перебування на території замків комфортним та організованим. Туристи можуть скористатися як груповими, так і індивідуальними екскурсіями, що дозволяє максимально адаптувати відвідування під потреби різних категорій відвідувачів.

Таким чином, французькі замки є прикладом ефективного поєднання культурної, освітньої та туристичної функцій. Вони демонструють високий рівень збереження архітектурної спадщини, інтеграцію сучасних освітніх і культурних програм та розвиток туристичної інфраструктури, що дозволяє залучати широку аудиторію відвідувачів. Досвід Франції у сфері замкового туризму можна вважати зразковим для інших країн, включаючи Україну, де історичні замки потребують комплексного підходу до збереження та популяризації.

Популярність французьких замків серед туристів зумовлена не лише їхньою історичною цінністю, але й високим рівнем організації туристичного процесу, інтерактивністю програм та багатофункціональністю об'єктів. Кожен замок пропонує відвідувачам унікальний досвід, поєднуючи історичну автентичність із сучасними методами презентації культурної спадщини. Це

дозволяє не тільки популяризувати національну культуру, але й забезпечує значний економічний ефект для регіонів, у яких вони розташовані.

Завдяки комплексному підходу до управління, реставраційним роботам та інтеграції освітніх і культурних програм, французькі замки продовжують залишатися одними з найпопулярніших туристичних об'єктів у світі. Вони є важливим інструментом збереження історичної пам'яті, підвищення культурної обізнаності населення та розвитку сталого туризму, поєднуючи освітні, культурні та економічні цілі в рамках одного об'єкта.

Аналіз туристичної привабливості замків Франції відображено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз туристичної привабливості замків Франції*

Назва замку	Кількість туристів, тис. осіб (2022)	Кількість туристів, тис. осіб (2023)	Кількість туристів, тис. осіб (2024)	Дохід від туризму, млн грн (2024)	Середні витрати туриста на день, грн (2024)	Частка іноземних туристів, %
Замок Шамбор	987	1 123	1 201	278,6	1 147	61,3
Замок Шенонсо	912	947	1 003	231,4	1 118	54,7
Замок Каркассон	958	985	1 012	243,7	1 182	64,1
Замок Фонтенбло	547	583	598	152,3	1 248	49,5
Замок Амбуаз	379	392	401	98,7	1 203	45,2
Замок Мальмезон	328	342	349	84,6	1 181	50,3

*Джерело: [43-48]

Аналіз туристичної привабливості замків Франції демонструє комплексний підхід до оцінки ефективності та популярності об'єктів культурної спадщини у туристичній сфері. Динаміка відвідуваності шести

найвідоміших замків, представлена у таблиці, свідчить про стійке зростання туристичного потоку протягом 2022–2024 років, що підтверджує високий рівень інтересу як місцевих, так і іноземних відвідувачів. Замок Шамбор, будучи одним із найбільших та найвідоміших об'єктів у долині Луари, демонструє помітне зростання кількості туристів із 987 тисяч у 2022 році до 1 201 тисячі у 2024 році. Це зростання підкреслює ефективність сучасних маркетингових і культурно-освітніх програм, що впроваджуються адміністрацією замку, а також успішну інтеграцію об'єкта у регіональні туристичні маршрути та міжнародні культурні проекти. Висока частка іноземних туристів, що становить 61,3%, вказує на значну міжнародну привабливість замку, а середні витрати туриста на день у 1 147 грн демонструють економічну ефективність об'єкта для місцевого регіону та держави в цілому [43].

Замок Шенонсо, відомий як «замок на воді», також демонструє позитивну динаміку відвідуваності, яка зросла з 912 тисяч у 2022 році до 1 003 тисячі у 2024 році. Популярність цього об'єкта обумовлена не лише його архітектурною унікальністю, а й проведенням різноманітних культурних заходів, тематичних виставок та інтерактивних екскурсій. Частка іноземних відвідувачів, що складає 54,7%, свідчить про високу міжнародну зацікавленість, а середні витрати туриста на день у 1 118 грн забезпечують стабільний дохід від туристичної діяльності, який у 2024 році склав 231,4 млн грн [44].

Замок Каркассон є яскравим прикладом середньовічної фортифікаційної архітектури, що збереглася до сучасності. Кількість туристів у 2022 році становила 958 тисяч, зростаючи до 1 012 тисячі у 2024 році. Висока частка іноземних відвідувачів (64,1%) свідчить про міжнародну привабливість середньовічної спадщини та інтерес до історичних реконструкцій та фестивалів. Середні витрати туриста на день у 1 182 грн дозволяють замку генерувати дохід у 243,7 млн грн, що підтверджує його економічну значущість та ефективність управління туристичною діяльністю [45].

Замок Фонтенбло, що розташований у Іль-де-Франс, демонструє меншу, але стабільну динаміку зростання кількості туристів: 547 тисяч у 2022 році, 583 тисячі у 2023 році та 598 тисяч у 2024 році. Ця тенденція свідчить про сталий попит на палацові та історико-культурні об'єкти. Частка іноземних туристів (49,5%) та середні витрати на день у 1 248 грн свідчать про високу якість обслуговування та ефективну організацію туристичних послуг, що дозволяє максимізувати економічний ефект від відвідування об'єкта [46].

Замок Амбуаз демонструє меншу відвідуваність у порівнянні з попередніми об'єктами, що зумовлено його більш вузьким спеціалізованим спрямуванням як освітнього та історико-культурного об'єкта. Кількість туристів зростає з 379 тисяч у 2022 році до 401 тисячі у 2024 році, що свідчить про поступове збільшення інтересу. Частка іноземних туристів складає 45,2%, а середні витрати на день 1 203 грн, що забезпечує стабільний дохід у 98,7 млн грн. Особливість цього замку полягає в інтеграції освітніх програм та музейних експозицій, присвячених історії Ренесансу та діяльності Леонардо да Вінчі, що підвищує його культурну цінність [47].

Замок Мальмезон є менш відвідуваним об'єктом порівняно з іншими замками долини Луари та Іль-де-Франс, проте він також демонструє позитивну динаміку: з 328 тисяч у 2022 році до 349 тисяч у 2024 році. Частка іноземних туристів (50,3%) та середні витрати на день 1 181 грн забезпечують економічну ефективність об'єкта. Особливість замку полягає в його історичному значенні як резиденції Наполеона та Жозефіни, що дозволяє поєднувати освітні та культурні програми із збереженням історичної автентичності [48].

Аналіз даних свідчить про те, що популярність французьких замків зростає у всіх регіонах, незалежно від масштабу об'єкта. Великі замки з багатофункціональною архітектурною структурою та розвиненою інфраструктурою демонструють найвищі показники доходу та кількості відвідувачів, тоді як об'єкти спеціалізованого або вузького спрямування мають менший туристичний потік, але забезпечують високу культурну цінність та стабільний дохід. Висока частка іноземних туристів у більшості замків

підкреслює їхню міжнародну привабливість і роль у розвитку культурного туризму Франції.

Зростання доходів від туризму у 2024 році у порівнянні з попередніми роками свідчить про ефективність управління об'єктами, розвиток туристичної інфраструктури, впровадження сучасних маркетингових стратегій та інтеграцію культурно-освітніх програм. Середні витрати туристів на день свідчать про високий рівень сервісу та готовність відвідувачів вкладати значні кошти для отримання повного туристичного та культурного досвіду.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що французькі замки є важливими елементами туристичної індустрії, забезпечуючи одночасно культурну, освітню та економічну цінність. Їхня популярність зростає завдяки поєднанню архітектурної унікальності, інтеграції сучасних туристичних сервісів, проведенню культурних та освітніх заходів, а також активному залученню міжнародних відвідувачів. Цей досвід може слугувати прикладом для розвитку замкового туризму в інших країнах, включаючи Україну, де аналогічні об'єкти потребують комплексного підходу до збереження та популяризації.

2.3. Особливості замкового туризму в Україні та Франції

Особливості замкового туризму в Україні та Франції відображають різні підходи до збереження культурної спадщини, організації туристичних послуг та залучення відвідувачів. Замки обох країн мають величезну історичну та архітектурну цінність, проте особливості їх функціонування та туристичної привабливості значно відрізняються залежно від історичного контексту, рівня розвитку туристичної інфраструктури та державної підтримки. В Україні замковий туризм переважно зосереджений у Західному регіоні, де розташовані численні фортифікаційні споруди, середньовічні палаци та оборонні комплекси. Багато об'єктів потребують комплексної реставрації та інтеграції в сучасні туристичні маршрути, що зумовлює певні проблеми у розвитку туристичної

привабливості. Незважаючи на це, українські замки стають важливими осередками культурного туризму, залучаючи не лише місцевих відвідувачів, але й іноземних туристів, зацікавлених у вивченні історії та архітектури регіону. Відмінні та спільні риси замкового туризму в Україні та Франції відображено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Відмінні та спільні риси замкового туризму в Україні та Франції*

Критерій порівняння	Україна	Франція	Спільні риси
Історичне значення	Переважно середньовічні фортеці та палаци, пов'язані з місцевою історією та обороною	Палаци, фортеці, резиденції королів, герцогів та знаті, часто збережені у високому стані	Замки мають важливе культурне та історичне значення, є об'єктами культурної спадщини
Стан збереження	Частково зруйновані або потребують реставрації	Збережені та добре доглянуті, часто з модернізованими туристичними маршрутами	Об'єкти потребують охорони та збереження архітектурної автентичності
Туристична інфраструктура	Часто обмежена, недостатньо розвинена	Високорозвинена, сучасні екскурсії, гіді, сувенірні крамниці, кафе	Замки використовуються для культурного та історичного туризму
Організація екскурсій	Зазвичай традиційні екскурсії, обмежена інтерактивність	Інтерактивні екскурсії, освітні програми, театралізовані заходи	Екскурсії проводяться для відвідувачів усіх вікових категорій
Дохідність	Зростає, але нижча через меншу відвідуваність та частково обмежену інфраструктуру	Висока, завдяки великому потоку туристів та високим середнім витратам на день	Замки приносять економічний ефект від туристичної діяльності
Частка іноземних туристів	Менша, основна частка – українські відвідувачі	Висока, значна частина відвідувачів – іноземці	Замки приваблюють як місцевих, так і міжнародних туристів
Використання культурних програм	Обмежене застосування інтерактивних та освітніх програм	Широке використання культурних та освітніх заходів	Замки слугують майданчиком для культурних та освітніх подій

Маркетинг та промоція	Недостатня популяризація на міжнародному рівні	Активна промоція на національному та міжнародному рівні	Замки потребують ефективного маркетингу для залучення туристів
-----------------------	--	---	--

*Джерело: [49-50]

Аналіз відмінних та спільних рис замкового туризму в Україні та Франції дозволяє комплексно оцінити стан розвитку цієї галузі у двох країнах та визначити основні напрями підвищення її ефективності. Перш за все, історичне значення замків у обох країнах є фундаментальним чинником, який обумовлює культурну та туристичну привабливість об'єктів. В Україні замки переважно відображають середньовічну фортифікаційну архітектуру та місцеву історію, пов'язану з обороною територій і діяльністю аристократії, тоді як у Франції замки часто виконували роль королівських або аристократичних резиденцій, що забезпечувало їхнє високоефективне функціонування та збереження. Незважаючи на різницю у соціально-історичному контексті, замки в обох країнах відіграють ключову роль у збереженні культурної спадщини, становлячи об'єкти культурного та історичного туризму.

Стан збереження замків демонструє відмінності у підходах до реставрації та догляду за об'єктами. В Україні багато замків частково зруйновані або потребують комплексної реставрації, що обмежує їхню туристичну функцію та потребує значних інвестицій. У Франції ж більшість замків збережені у хорошому стані та інтегровані в сучасну туристичну інфраструктуру, що дозволяє організовувати широкі культурно-освітні програми та забезпечує високий рівень обслуговування відвідувачів. Ця різниця безпосередньо впливає на туристичну привабливість об'єктів і економічну ефективність замкового туризму, оскільки добре збережені замки залучають більше туристів і забезпечують більші доходи.

Туристична інфраструктура також суттєво різниться між країнами. Українські замки часто мають обмежену інфраструктуру: недостатньо розвинені маршрути, відсутність сучасних екскурсійних засобів, обмежена

наявність гідів та сувенірних крамниць. У Франції інфраструктура розвинена комплексно: сучасні екскурсії, тематичні тури, інтерактивні експозиції, кафе та сувенірні магазини забезпечують високий рівень комфорту та задоволення відвідувачів. Разом із цим, обидві країни демонструють спільні риси у використанні замків як культурних та історичних ресурсів, що дозволяє проводити екскурсії для відвідувачів різного віку та соціального статусу.

Дохідність замків у Франції зазвичай значно перевищує українські показники, що зумовлено високою відвідуваністю, більшою часткою іноземних туристів та середніми витратами на день. В Україні доходи зростають поступово, проте їхній рівень нижчий через меншу відвідуваність та частково обмежену інфраструктуру. Водночас обидві країни мають спільну тенденцію до поступового підвищення доходності завдяки розвитку туристичних послуг та впровадженню нових культурних програм.

Частка іноземних туристів є показником міжнародної привабливості замків. У Франції вона значно вища, що обумовлено розвиненим маркетингом, активною промоцією на міжнародному рівні та широким спектром культурних заходів. В Україні частка іноземних відвідувачів менша, але поступово зростає завдяки залученню замків у міжнародні туристичні маршрути та розвиток промоційних кампаній. Це свідчить про потенціал українського замкового туризму та можливість адаптації французького досвіду для підвищення привабливості об'єктів.

Організація екскурсій та культурних програм є ще однією важливою відмінністю. В Україні екскурсії здебільшого традиційні, з обмеженим використанням інтерактивних та освітніх методів, тоді як у Франції активно застосовуються театралізовані тури, освітні програми, інтерактивні експозиції та фестивалі, що значно підвищує залученість відвідувачів і розширює аудиторію. Обидві країни, однак, використовують замки для проведення культурних та освітніх заходів, що підкреслює спільну мету – популяризацію історії та культурної спадщини.

Маркетинг і промоція є ключовими факторами, що впливають на туристичну привабливість замків. Французькі замки активно популяризуються на національному та міжнародному рівні, що забезпечує стабільний потік туристів та високі доходи. В Україні маркетингова діяльність менш розвинена, що потребує удосконалення для підвищення впізнаваності об'єктів і залучення більшої кількості відвідувачів. Спільною рисою є необхідність ефективного просування та реклами замків для забезпечення стабільного розвитку туризму.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що замковий туризм в Україні та Франції має як відмінності, так і спільні риси. Основні відмінності полягають у стані збереження об'єктів, рівні розвитку туристичної інфраструктури, частці іноземних туристів та методах організації культурних програм. Спільними рисами є історичне та культурне значення замків, їхнє використання для туристичних екскурсій, проведення освітніх та культурних заходів, а також економічна важливість для регіонів. Аналіз цих характеристик дозволяє визначити перспективні напрямки розвитку замкового туризму в Україні, включаючи покращення інфраструктури, реставраційні роботи, запровадження інтерактивних та освітніх програм, активну маркетингову діяльність та адаптацію успішного досвіду Франції для підвищення туристичної привабливості та економічної ефективності українських замків.

РОЗДІЛ 3

АДАПТАЦІЯ ФРАНЦУЗЬКОГО ДОСВІДУ У РЕГУЛЮВАННІ ТА РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми розвитку замкового туризму в Західній Україні

Замковий туризм є одним із найперспективніших напрямів культурно-пізнавального туризму в Україні, особливо в її західному регіоні, який вирізняється надзвичайно високою концентрацією історико-архітектурних пам'яток оборонного зодчества. Проблеми розвитку замкового туризму в Західній Україні відображено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Проблеми розвитку замкового туризму в Західній Україні*

Проблема	Сутність проблеми	Наслідки для розвитку туризму
Недостатнє фінансування реставраційних робіт	Більшість замків перебувають у занедбаному стані, не мають коштів на консервацію, реконструкцію та охорону	Руйнування історичних пам'яток, зниження туристичної привабливості регіону
Низький рівень розвитку туристичної інфраструктури	Недостатня кількість готелів, кафе, паркувальних зон, вказівників, транспортних сполучень	Зменшення комфорту для туристів, скорочення кількості відвідувачів
Відсутність комплексного маркетингового просування	Брак реклами, слабе позиціонування замкових маршрутів, відсутність єдиного туристичного бренду	Низька впізнаваність регіону на внутрішньому та міжнародному ринках
Недостатня координація між владою, громадами та туристичними операторами	Відсутність єдиної стратегії управління історико-культурними об'єктами	Розрізнені ініціативи, неефективне використання ресурсів
Вплив воєнного стану	Зменшення кількості туристів, скорочення бюджетних надходжень, ризику безпеки	Тимчасове згорання туризму, втрата частини ринку

Відсутність якісного кадрового забезпечення	Недостатня кількість підготовлених екскурсоводів та менеджерів туризму	Низький рівень обслуговування, зниження туристичного досвіду
Зanedбаність транспортної інфраструктури	Поганий стан доріг до замків, відсутність зручних маршрутів громадського транспорту	Складність доступу для туристів, зниження потоків відвідувачів

*Джерело: [51-55]

Замковий туризм у Західній Україні посідає особливе місце у структурі культурно-пізнавального туризму, адже цей регіон має унікальну концентрацію історичних пам'яток оборонного зодчества, що формують самобутній образ території. Замки та фортеці Галичини, Волині, Поділля й Закарпаття є не лише туристичними принадами, а й невід'ємними свідками багатовікової історії української державності, осередками формування регіональної культури та традицій. Однак, попри надзвичайно багатий туристичний потенціал, сучасний стан більшості замкових об'єктів засвідчує глибоку системну кризу у сфері їхнього розвитку, збереження та популяризації. Ситуація ускладнюється низкою соціально-економічних, організаційних, інфраструктурних і культурних проблем, які утворюють комплекс бар'єрів на шляху становлення замкового туризму як вагової складової національної туристичної галузі.

Однією з найсерйозніших і найтриваліших проблем залишається недостатнє фінансування сфери охорони культурної спадщини, до якої належать і замкові комплекси. Через обмежені можливості місцевих бюджетів та низький рівень інвестиційної активності більшість замків перебуває у стані часткової або повної руйнації. Численні об'єкти, зокрема на території Тернопільської, Львівської, Хмельницької та Рівненської областей, уже втратили значну частину своєї архітектурної автентичності, а деякі потребують негайних реставраційних робіт. Такий стан речей свідчить про відсутність належного механізму фінансування, коли основні кошти спрямовуються переважно на утримання найвідоміших об'єктів, тоді як менш відомі

залишаються поза увагою. У результаті формується територіальна диспропорція в розвитку туризму: туристичні потоки концентруються навколо декількох популярних замків, тоді як інші пам'ятки залишаються недоступними або непридатними для відвідування.

Ще однією суттєвою проблемою є низький рівень розвитку туристичної інфраструктури, яка повинна забезпечувати комфортне перебування відвідувачів на території замкових маршрутів. Багато об'єктів не мають зручного транспортного сполучення, належних під'їзних шляхів, паркувальних майданчиків, санітарних зон, місць для відпочинку чи харчування. Відсутність базових сервісів суттєво знижує якість туристичного досвіду та формує негативне враження у відвідувачів, що безпосередньо впливає на рівень повторних візитів. Водночас більшість замків розташована в малих населених пунктах, де інфраструктура загалом розвинена слабо, що обмежує можливості для розвитку малого бізнесу, орієнтованого на туристів. Такий дисбаланс між потенціалом пам'яток і фактичним рівнем інфраструктурного забезпечення є одним із ключових чинників гальмування розвитку регіонального туризму.

Не менш важливою проблемою є брак системного маркетингового просування замкових об'єктів. Попри наявність величезної кількості історичних і архітектурних пам'яток, їх популяризація здійснюється переважно фрагментарно, без єдиного бренду чи комунікаційної стратегії. Окремі ініціативи громадських організацій або локальних туристичних центрів, як правило, не мають належної підтримки на державному рівні, а отже, не забезпечують широкого інформаційного охоплення. Недостатня увага до цифрового маркетингу, відсутність якісних вебресурсів, сучасних промоційних матеріалів та інтерактивних платформ призводять до того, що значна частина українських та іноземних туристів просто не знає про існування багатьох замків. Така інформаційна «невидимість» істотно зменшує потенційний туристичний потік, обмежує доходи місцевих громад і перешкоджає формуванню сталих туристичних маршрутів.

Серйозною перешкодою також виступає низький рівень координації між місцевими органами влади, громадами, туристичними операторами та закладами культури. Відсутність узгоджених дій і спільного бачення розвитку замкового туризму призводить до розрізненості ініціатив та дублювання зусиль. Кожен регіон або навіть окремих замок діє автономно, що не сприяє створенню єдиної туристичної мережі чи комплексного маршруту. Така ситуація унеможливорює використання синергії між різними регіонами, адже спільні проекти потребують узгодження нормативних, фінансових і організаційних аспектів. Унаслідок цього туристичний потенціал Західної України розкривається лише частково, а багато об'єктів залишаються маловідомими навіть на внутрішньому ринку.

Особливо відчутний вплив на розвиток замкового туризму має воєнний стан, що триває в Україні. Збройна агресія, зниження рівня безпеки, часткове руйнування інфраструктури та скорочення туристичного потоку призвели до суттєвого занепаду галузі. Багато замкових об'єктів вимушено припинили роботу або функціонують з обмеженнями, пов'язаними із безпековими ризиками та відсутністю фінансування. Крім того, війна спричинила відтік туристичних кадрів, зниження доходів місцевих підприємців та перенесення пріоритетів державної політики з культурної сфери на військові потреби. У такій ситуації збереження замкової спадщини стало справжнім викликом, а відновлення туристичної активності вимагатиме значних зусиль після стабілізації ситуації.

Крім макроекономічних і безпекових чинників, серйозною проблемою залишається кадровий дефіцит у галузі туризму, зокрема у сфері замкових маршрутів. Недостатня кількість підготовлених гідів, фахівців з культурної спадщини, менеджерів туризму, реставраторів та музейних працівників негативно позначається на якості послуг і науковому рівні подання інформації. Часто роль екскурсоводів виконують місцеві ентузіасти без професійної підготовки, що знижує якість комунікації з туристами. Також відчувається нестача фахівців, здатних створювати інноваційні продукти, наприклад,

віртуальні тури, мультимедійні виставки чи інтерактивні програми. Низький рівень оплати праці в цій галузі не стимулює молодих спеціалістів залишатися в регіоні, що спричиняє «відтік мізків» у більш прибуткові сектори.

Ще один вагомий аспект — транспортна доступність замкових об'єктів. Багато з них розташовані у віддалених місцевостях, куди важко дістатися громадським транспортом. Дороги часто перебувають у незадовільному стані, відсутні зручні маршрути або прямі сполучення з великими туристичними центрами. Через це туристи, особливо іноземні, стикаються зі складнощами при плануванні подорожей, що відбивається на кількості відвідувачів. Віддаленість і транспортна ізоляція окремих замків створюють додаткові труднощі для розвитку місцевого бізнесу, який міг би отримувати прибутки від обслуговування туристів.

Культурна свідомість суспільства також залишається проблемним питанням. Часто місцеві громади не усвідомлюють цінності замкових споруд як важливого ресурсу розвитку своїх територій. Пам'ятки розглядаються радше як застарілі руїни, а не як потенційні центри культурної, освітньої та економічної активності. Відсутність широких освітніх програм з популяризації історичної спадщини призводить до байдужості населення щодо стану пам'яток, а подекуди й до актів вандалізму. Така ситуація свідчить про необхідність глибших змін у ставленні суспільства до історико-культурних цінностей, що поки не стало пріоритетом державної політики.

Значний вплив на розвиток замкового туризму мають також адміністративно-правові бар'єри. Складні процедури отримання дозволів на реставраційні роботи, тривалі погодження з державними органами, нерегульованість питань власності на об'єкти культурної спадщини створюють бюрократичні перепони для їх відновлення та використання. Часто замки мають невизначений статус — частково перебувають на балансі держави, частково у власності громад чи приватних осіб, що унеможлиблює узгоджене управління. Унаслідок цього навіть за наявності потенційних інвесторів реалізація проектів ускладнюється через правову невизначеність.

Не менш важливою є проблема недостатнього рівня наукових досліджень та інвентаризації замкової спадщини. Деякі об'єкти не мають детальних історико-архітектурних описів, точних планів або фотофіксації, що ускладнює проведення реставраційних робіт у майбутньому. Брак систематизованих даних також перешкоджає створенню сучасних туристичних маршрутів і інтерактивних карт. Відсутність якісних наукових основ зменшує привабливість замкових об'єктів для дослідників і студентів, які могли б популяризувати їх у науковому середовищі.

Сучасні виклики в інформаційному просторі також додають проблем замковому туризму. У час цифрових технологій, коли туристи обирають напрямки через соціальні мережі, онлайн-карти чи блоги, більшість українських замків не має якісних офіційних сторінок, актуальних фотографій або багатомовного контенту. Відсутність присутності у цифровому середовищі формує враження неактивності або занепаду, що знижує інтерес потенційних відвідувачів. Також рідко застосовуються технології віртуальної реальності чи доповненої реальності, які могли б підвищити залученість туристів і стимулювати візити.

Крім технічних і організаційних труднощів, розвиток замкового туризму стикається з екологічними проблемами. Частина об'єктів розташована на територіях, що піддаються ерозійним процесам, зсувам ґрунтів або впливу підземних вод. Відсутність систем моніторингу стану довкілля призводить до поступової деградації пам'яток, а нерегульований туризм у високий сезон може спричиняти додаткове навантаження на природні ландшафти. Таким чином, навіть природне середовище іноді виступає фактором ризику, що вимагає делікатного ставлення до планування туристичних маршрутів.

Соціально-економічна нерівномірність регіонів Західної України також впливає на можливості розвитку замкового туризму. У більш економічно активних областях, таких як Львівська чи Закарпатська, спостерігається певний прогрес у відновленні окремих замкових об'єктів. Водночас у депресивних районах Волині або Тернопільщини ресурси для таких ініціатив практично

відсутні. Це поглиблює територіальну диференціацію і перешкоджає формуванню єдиного туристичного простору.

Таким чином, аналіз основних проблем розвитку замкового туризму в Західній Україні свідчить, що вони мають багатовимірний характер і охоплюють фінансові, організаційні, кадрові, інфраструктурні, правові та культурні аспекти. Їх взаємодія створює складне середовище, у якому навіть незначні прорахунки на рівні управління призводять до ланцюгових наслідків для всієї галузі. Сучасна криза в цій сфері не є випадковою, а результатом тривалого накопичення невирішених питань, які протягом десятиліть залишалися на периферії уваги держави та суспільства.

Попри всі труднощі, замковий туризм зберігає свій величезний потенціал як стратегічний напрям розвитку регіонального туризму, культурної спадщини та економіки Західної України. Його відродження могло б стати не лише важливим кроком у збереженні історичних пам'яток, а й потужним стимулом для підвищення привабливості регіону, розвитку малого бізнесу, створення робочих місць і зміцнення місцевої ідентичності. Але нині, в умовах воєнних викликів та економічної нестабільності, галузь залишається вразливою та потребує глибшого осмислення з боку держави, наукової спільноти та громад.

Отже, сукупність зазначених проблем демонструє, що розвиток замкового туризму у Західній Україні наразі перебуває на етапі боротьби між величезним потенціалом і численними обмеженнями. Без комплексного підходу до їх подолання галузь і надалі залишатиметься фрагментованою та малоефективною. Замковий туризм міг би стати символом культурного відродження та європейського поступу України, але поки що він залишається переважно нереалізованою можливістю, що очікує свого часу для повноцінного розвитку.

3.2. Адаптація французького досвіду у розвиток замкового туризму в Західній Україні

Розвиток замкового туризму в Західній Україні є одним із найперспективніших напрямів культурно-історичного туризму, адже цей регіон має унікальну концентрацію архітектурних пам'яток різних епох – від середньовічних оборонних замків до палаців барокового та ренесансного стилів. Проте ефективне використання цього потенціалу потребує не лише збереження пам'яток, а й створення сучасних умов для туристичного залучення, що включає маркетинг, інфраструктуру, культурну адаптацію й інноваційні підходи до організації екскурсійних маршрутів. У цьому контексті цінним є досвід Франції – країни, яка змогла перетворити свої замки на потужні осередки туризму, культури й економічного розвитку територій.

Адаптація французького досвіду у розвиток замкового туризму в Західній Україні відображена у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Адаптація французького досвіду у розвиток замкового туризму в Західній Україні*

Елемент французького досвіду	Характеристика підходу у Франції	Потенціал адаптації в Західній Україні	Очікуваний ефект від упровадження
Комплексний підхід до управління замковими об'єктами	У Франції замки об'єднані у регіональні туристичні кластери (наприклад, «Долина Луари»), що забезпечує системне управління, спільне фінансування та єдину маркетингову політику.	Створення регіональних кластерів замкового туризму (Львівська, Тернопільська, Закарпатська області) з координаційними центрами.	Зростання туристичних потоків і підвищення ефективності управління пам'ятками.
Музеефікація та культурна комерціалізація замків	Замки перетворені на музеї, галереї, театральні та фестивальні локації; активно проводяться історичні реконструкції та культурні події.	Використання українських замків як багатофункціональних культурних просторів – поєднання музейної, мистецької та туристичної діяльності.	Підвищення привабливості об'єктів, збільшення тривалості перебування туристів.

Розвиток партнерства держави й приватного сектору	У Франції частина замків належить приватним власникам, які отримують державну підтримку за умови відкритості для туристів.	Запровадження публічно-приватних партнерств у реставрації та експлуатації замків.	Оптимізація фінансування одночасним збереженням культурної автентичності.	3
Цифровізація туристичного продукту	У французьких замках широко застосовуються інтерактивні мобільні гіді, VR-тури, мультимедійні експозиції.	Впровадження цифрових технологій у промоцію українських замків — створення віртуальних турів, мобільних додатків, інтерактивних мап.	Розширення доступу до культурної спадщини та залучення молодшої аудиторії.	
Активне залучення місцевих громад	Місцеве населення бере участь у культурних заходах, розвитку ремесел, волонтерських програмах при замках.	Підтримка громадських ініціатив з догляду за пам'ятками, створення туристичних кооперативів.	Зміцнення локальної ідентичності, розвиток соціальної відповідальності.	

Продовження табл. 3.2

Інтеграція замкових маршрутів національні міжнародні туристичні програми	У Франції існують масштабні туристичні маршрути — «Шлях замків Луари», «Маршрут Катонів» тощо.	Розроблення подібних міжрегіональних маршрутів в Україні — наприклад, «Замковий шлях Галичини» чи «Фортеці Карпат».	Підвищення впізнаваності українських об'єктів на міжнародному туристичному ринку.
Професійна освіта та підготовка кадрів	У Франції функціонують спеціальні навчальні програми з реставрації, музеєзнавства, менеджменту культурної спадщини.	Запровадження освітніх програм у вишах Західної України за зразком французьких моделей.	Формування професійних кадрів для ефективного управління туристичними об'єктами.

Залучення культурної дипломатії	Французькі замки активно використовуються для міжнародних виставок, культурних обмінів та мистецьких резиденцій.	Проведення міжнародних фестивалів, пленерів, резиденцій у замках Західної України за участю іноземних партнерів.	Підвищення міжнародного іміджу регіону та розширення культурних зв'язків.
---------------------------------	--	--	---

*Джерело: [55-59]

Французький досвід розвитку замкового туризму є одним із найуспішніших прикладів у світі того, як культурна спадщина може стати основою для сталого соціально-економічного зростання, формування позитивного іміджу держави та підтримання локальної ідентичності. Його цінність полягає в тому, що Франція змогла гармонійно поєднати охорону історичних пам'яток із комерційним використанням, не втрачаючи культурної автентичності. Цей підхід є надзвичайно актуальним для Західної України, яка має подібну концентрацію архітектурних пам'яток, однак досі не реалізувала повною мірою свій туристичний потенціал.

Франція демонструє, що успішна модель замкового туризму базується на поєднанні трьох ключових складових: системного державного управління, ефективного приватного партнерства та широкої участі громад. У Західній Україні така система наразі лише формується. Досвід французьких регіонів, зокрема Луарської долини, доводить, що створення кластерів, де замки об'єднані в єдину туристичну мережу, сприяє більшій впізнаваності об'єктів і підвищує туристичну привабливість у цілому. В українських реаліях подібна модель могла б забезпечити інтеграцію Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської та Закарпатської областей у спільний культурно-туристичний простір, що відповідає регіональним особливостям та історичним зв'язкам цих територій [56].

Особливо цінним для України є французький досвід музеєфікації замків. У Франції більшість історичних об'єктів перетворено на відкриті культурні

простори, де турист отримує не лише екскурсію, а й повноцінний досвід занурення у середньовічну атмосферу через фестивалі, театралізовані події, художні виставки чи гастрономічні тури. У Західній Україні поки що переважає традиційна форма сприйняття замків як історичних руїн, тоді як французька модель акцентує на їх живому культурному використанні. Таке бачення дозволяє створювати сучасний туристичний продукт, який задовольняє потреби відвідувачів різних поколінь і стимулює економіку навколишніх територій.

Французький досвід також демонструє ефективність партнерства держави й приватного бізнесу у сфері збереження спадщини. Значна частина замків належить приватним власникам, однак держава забезпечує податкові пільги й грантову підтримку за умови відкриття цих об'єктів для туристів. Подібна взаємодія дозволяє поєднати інтереси власників із суспільною потребою в доступі до культурних пам'яток. Для Західної України такий підхід є особливо корисним, оскільки багато замків знаходяться у занедбаному стані саме через нестачу ресурсів для їх утримання. Водночас залучення приватного сектору могло б створити передумови для стабільного фінансування реставраційних робіт і розвитку туризму без повного покладання тягаря на державу [57].

Важливою рисою французької моделі є поєднання традиції з інновацією. Завдяки цифровим технологіям замкові комплекси у Франції стали доступними для мільйонів користувачів у всьому світі. Віртуальні тури, інтерактивні додатки, мультимедійні інсталяції не лише популяризують об'єкти, а й роблять відвідування більш захопливим і пізнавальним. Західна Україна має потужний потенціал у цій сфері, адже її туристичні маршрути вже інтегровані у цифровий простір, проте масштабного застосування сучасних мультимедійних технологій поки що бракує. Використання досвіду Франції показує, що інноваційні інструменти не лише модернізують туристичну пропозицію, але й сприяють залученню молодшої аудиторії, що є запорукою довгострокового розвитку галузі.

Не менш показовим є залучення місцевих громад у Франції до процесу збереження та популяризації культурної спадщини. Тамтешні мешканці беруть участь у волонтерських програмах, організації фестивалів, веденні сімейного

бізнесу навколо туристичних об'єктів. Це створює ефект «соціального партнерства», коли люди не просто спостерігають за реставрацією пам'яток, а відчують свою причетність до культурної спадщини. У Західній Україні, де збереження замків часто залежить від ентузіазму окремих активістів чи краєзнавців, такий досвід може мати надзвичайно велике значення для формування сталої моделі розвитку туризму [58].

Велике значення має й французький підхід до освіти у сфері культурного менеджменту. Система професійної підготовки кадрів — від реставраторів до гідів і менеджерів культурних проєктів — сприяє високому рівню організації туристичної діяльності. В українських університетах, зокрема у Львові та Івано-Франківську, є потенціал для запровадження подібних навчальних програм, орієнтованих на міждисциплінарну підготовку спеціалістів. Це дозволило б не лише підвищити професійний рівень обслуговування, але й сформувати нову генерацію фахівців, здатних ефективно керувати замковими об'єктами як культурними підприємствами.

Окремої уваги заслуговує культурна дипломатія як складова французької туристичної політики. Замки Франції не лише приймають туристів, але й виконують роль майданчиків для міжнародних культурних обмінів — виставок, конференцій, художніх резиденцій. Такий підхід сприяє зміцненню культурного авторитету країни у світі. У Західній Україні, яка прагне посилити свою присутність у європейському культурному просторі, використання замків як центрів міжнародного діалогу могло б суттєво вплинути на формування позитивного іміджу регіону.

Досвід Франції переконує, що замковий туризм може бути не лише розвагою, а й ефективним інструментом місцевого розвитку. Завдяки інтеграції історико-культурної спадщини в економічну модель регіонів французькі замки стали потужними каталізаторами зростання малого бізнесу, розвитку ремесел, готельно-ресторанної справи, транспортної інфраструктури. У Західній Україні схожий потенціал поки що реалізовано частково, але його активізація здатна перетворити регіон на один із головних туристичних центрів Східної Європи.

Також варто відзначити, що французька модель вирізняється глибоким розумінням історико-культурного контексту. Кожен замок у Франції має власну легенду, бренд, особливий формат подання історії, що формує у туриста емоційний зв'язок із місцем. Для українських замків така персоналізація також може стати ключем до успіху. Індивідуальний підхід, створення історичних наративів, що базуються на локальних міфах, постатях чи подіях, дозволить підсилити туристичний досвід і водночас підкреслити культурну самобутність Західної України [59].

Таким чином, французький досвід розвитку замкового туризму є системним, інтегрованим і багатовимірним. Його основними складовими є стратегічне планування, ефективне управління, фінансова підтримка, інноваційність, залучення громади та освітня підготовка кадрів. Для Західної України, яка володіє подібним історичним потенціалом, вивчення та адаптація цих механізмів мають не лише культурну, але й економічну вагу. Така адаптація дозволяє побудувати нову модель розвитку регіонів, у якій історичні пам'ятки стають центрами соціального та культурного життя, джерелом доходів і засобом збереження національної ідентичності.

Отже, аналіз французького досвіду доводить, що саме синергія традицій і сучасних управлінських підходів забезпечує успішність замкового туризму. Західна Україна, завдяки своєму унікальному історико-культурному надбанню, здатна стати прикладом ефективної адаптації європейських практик, формуючи при цьому власну національну модель розвитку культурного туризму, що поєднує економічну доцільність і духовну цінність спадщини. Такий шлях не лише відкриває нові перспективи для туристичної індустрії, але й сприяє глибшому усвідомленню суспільством своєї історії, традицій і місця у європейському культурному просторі.

3.3. Обґрунтування ефективності адаптації французького досвіду у розвиток замкового туризму в Західній Україні

Сфера замкового туризму посідає особливе місце у структурі культурно-пізнавального туризму, оскільки поєднує у собі елементи історії, архітектури, культури та регіональної ідентичності. Західна Україна має унікальний потенціал у цьому напрямі — саме тут зосереджено найбільшу кількість середньовічних фортець, оборонних замків та палацових ансамблів, що зберегли автентичний вигляд і відображають багатозарову історію регіону. Водночас ефективність використання цих ресурсів як туристичного продукту залишається недостатньою, що зумовлює потребу у вивченні та впровадженні успішних європейських практик. Одним із найцінніших прикладів є французький досвід, який визнано еталоном управління історико-культурною спадщиною. Обґрунтування ефективності адаптації французького досвіду у розвиток замкового туризму в Західній Україні здійснено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Обґрунтування ефективності адаптації французького досвіду у розвиток замкового туризму в Західній Україні на 2026-2029 рр.*

Напрямок адаптації	Опис	2026	2027	2028	2029
Музеєфікація та інтерактивні експозиції	Створення мультимедійних виставок, інтерактивних турів, театралізованих заходів, використання VR для відтворення історичних подій.	+10% відвідуваності, +7% тривалість перебування	+18% відвідуваності, +13% тривалість перебування	+25% відвідуваності, +18% тривалість перебування	+30–35% відвідуваності, +20% тривалість перебування

Продовження табл. 3.3

Кластеризація замкових об'єктів	Об'єднання замків у тематичні маршрути, створення туристичних кластерів, спільна маркетингова стратегія.	+8% туристичного потоку, +5% доходи	+15% туристичного потоку, +10% доходи	+22% туристичного потоку, +15% доходи	+25–30% туристичного потоку, +15–20% доходи
Партнерство держави та приватного сектору	Співпраця між державними органами, громадами та приватними інвесторами для реставрації та функціонального використання замків.	+10% інвестицій, +5% робочих місць	+20% інвестицій, +10% робочих місць	+30% інвестицій, +15% робочих місць	+40% інвестицій, +15–18% робочих місць
Освітні та культурні програми	Організація майстер-класів, фестивалів, конференцій, резиденцій для митців та дослідників.	+12% кількість заходів, +8% участь населення	+25% кількість заходів, +15% участь населення	+40% кількість заходів, +25% участь населення	+50% кількість заходів, +30% участь населення
Цифровізація та онлайн-просування	Розробка мобільних додатків, інтерактивних карт, онлайн-бронювання, активне використання соцмереж.	+15% онлайн-бронювань, +10% іноземні туристи	+30% онлайн-бронювань, +15% іноземні туристи	+45% онлайн-бронювань, +20% іноземні туристи	+60% онлайн-бронювань, +25% іноземні туристи

*Джерело: розроблено автором

Аналіз представлених даних щодо прогностичних напрямів розвитку замкового туризму в Західній Україні на період 2026–2029 років свідчить про високий потенціал ефективності адаптації французького досвіду до українських

умов. Французька модель замкового туризму, що поєднує комплексну організацію, культурну комерціалізацію, активне залучення місцевих громад і застосування сучасних технологій, демонструє системний підхід до управління історико-культурною спадщиною та перетворення її на стабільний економічний і соціокультурний ресурс. Для Західної України, що володіє значною кількістю замкових об'єктів, аналогічна стратегія здатна забезпечити не лише збереження архітектурної спадщини, а й розвиток туристичної інфраструктури, збільшення доходів регіону та зміцнення його іміджу на національному й міжнародному рівні.

Перший напрямок — музеєфікація та інтерактивні експозиції — демонструє прогнозне зростання відвідуваності замків на 30–35% до 2029 року та підвищення середньої тривалості перебування туристів на 20%. Це свідчить про те, що впровадження сучасних мультимедійних засобів, інтерактивних турів, театралізованих заходів та використання віртуальної реальності здатне значно підвищити привабливість українських замків для туристів різного віку та інтересів. Такий підхід забезпечує не лише зростання економічного ефекту, але й глибше занурення відвідувачів у історичний контекст, створюючи більш емоційно насичений та запам'ятовуваний туристичний досвід. Важливим також є те, що інтерактивність та сучасні технології сприяють залученню молодшої аудиторії, яка у довгостроковій перспективі формує сталі туристичні звички та інтерес до культурної спадщини.

Другий напрямок — кластеризація замкових об'єктів у тематичні маршрути — передбачає об'єднання окремих замків у регіональні туристичні кластери з єдиною маркетинговою політикою. Прогнозоване збільшення туристичного потоку на 25–30% та зростання доходів на 15–20% до 2029 року свідчить про ефективність такого підходу. Кластеризація дозволяє оптимізувати управління туристичними маршрутами, рівномірно розподіляючи потоки відвідувачів між об'єктами та зменшуючи ризик перевантаження окремих локацій. Крім того, вона стимулює розвиток локальної інфраструктури — транспортних, готельних і ресторанних послуг, що у підсумку сприяє

економічному зростанню регіону. Застосування французького досвіду у цьому контексті доводить, що системне об'єднання об'єктів та їх спільне просування є ефективним механізмом підвищення привабливості туристичних пропозицій.

Третій напрямок — партнерство держави та приватного сектору — передбачає взаємодію органів державної влади, місцевих громад та приватних інвесторів для реставрації та функціонального використання замків. Прогнозоване зростання інвестицій на 40% та створення нових робочих місць у сфері туризму на 15–18% демонструє значну економічну ефективність цієї моделі. Французький досвід показує, що така взаємодія дозволяє зберегти баланс між комерційними інтересами та суспільною потребою у доступі до культурних пам'яток. Для Західної України це означає, що адаптація подібної системи дозволить залучити приватні інвестиції у реставраційні роботи, одночасно забезпечуючи відкритість об'єктів для туристів та розвиток малих і середніх підприємств, пов'язаних із туристичною індустрією.

Четвертий напрямок — освітні та культурні програми — включає проведення майстер-класів, фестивалів, наукових конференцій та резиденцій для митців. Прогнозоване зростання кількості заходів на 50% та участі місцевого населення на 30% до 2029 року свідчить про соціально-культурну ефективність адаптації французького досвіду. Такий підхід стимулює місцеві громади до активного залучення у процес збереження та популяризації культурної спадщини, що формує ефект соціальної відповідальності та підвищує рівень культурної свідомості. Крім того, освітні та культурні програми сприяють інтеграції туристичного та навчального процесів, створюючи додаткові можливості для розвитку інтелектуального туризму та культурної дипломатії.

П'ятий напрямок — цифровізація та онлайн-просування — має на меті розробку мобільних додатків, інтерактивних карт, онлайн-бронювання та активне використання соціальних мереж. Прогнозоване зростання онлайн-бронювань на 60% та збільшення кількості іноземних туристів на 25% до 2029 року демонструє високий потенціал цифрових технологій у розвитку замкового

туризму. Впровадження таких інструментів забезпечує не лише більшу видимість об'єктів, а й зручність для туристів, зменшення адміністративного навантаження та можливість залучення міжнародної аудиторії. Це створює умови для позиціонування Західної України як сучасного туристичного регіону на європейському та світовому рівнях.

Системний аналіз прогнозованих даних показує, що адаптація французького досвіду до українських реалій здатна забезпечити комплексне покращення показників туристичної привабливості, економічної ефективності та соціальної участі місцевого населення. Кожен із напрямків розвитку замкового туризму є взаємопов'язаним: музеєфікація підвищує якість туристичного продукту, кластеризація оптимізує його просування, партнерство держави та бізнесу забезпечує фінансову стійкість, освітні програми формують локальну ідентичність, а цифровізація відкриває нові ринки та залучає міжнародну аудиторію. Така комплексна модель відповідає принципам сталого розвитку, поєднує культурну та економічну цінність і дозволяє забезпечити довгостроковий ефект від розвитку замкового туризму у Західній Україні.

Висновки, що випливають із таблиці, підтверджують, що впровадження французьких практик у локальний контекст є не лише доцільним, але й ефективним з точки зору економічного зростання, соціальної залученості та культурного розвитку. Прогнозні показники на 2026–2029 роки демонструють поступове, але стабільне збільшення відвідуваності, доходів від туризму, участі місцевих громад та використання сучасних технологій, що створює передумови для сталого розвитку замкового туризму та підвищення загальної конкурентоспроможності Західної України на туристичному ринку.

Таким чином, адаптація французького досвіду розвитку замкового туризму є перспективним та ефективним шляхом для забезпечення комплексного розвитку туристичного потенціалу Західної України, сприяє збереженню історико-культурної спадщини, стимулює економічний розвиток регіону та підвищує його культурний і міжнародний імідж. Впровадження передбачених заходів дає можливість забезпечити збалансовану взаємодію між

культурною цінністю об'єктів і їх туристичною функцією, створюючи стійку та конкурентоспроможну модель замкового туризму.

ВИСНОВКИ

Здійснивши дослідження замкового туризму в Західній Україні та адаптацію французького досвіду в сучасних умовах, варто зробити наступні висновки:

1. Замковий туризм є окремим сегментом культурно-пізнавального туризму, що базується на відвідуванні історико-архітектурних об'єктів, таких як замки, фортеці та палаци. Він поєднує ознайомлення з історією, архітектурою, культурними традиціями та локальними легендами, створюючи комплексний культурний продукт. Замки виконують функцію не лише туристичного об'єкта, а й символу історичної пам'яті, відображаючи соціально-політичні та економічні процеси минулих століть. Визначення сутності замкового туризму передбачає врахування не лише об'єктів як пам'яток архітектури, але й організаційних, економічних і соціальних аспектів його розвитку. У контексті України замковий туризм має особливе значення, оскільки більшість об'єктів знаходяться у регіонах із багатою історико-культурною спадщиною, зокрема на заході країни. Розвиток цього напрямку сприяє збереженню культурної ідентичності, залученню інвестицій, стимулюванню локальної економіки та підвищенню туристичної привабливості регіонів. Отже, замковий туризм є комплексним явищем, що інтегрує історичну спадщину, туристичні практики та культурну політику, створюючи передумови для сталого розвитку як окремих об'єктів, так і територій у цілому.

2. Особливості замкового туризму полягають у специфічній структурі туристичного продукту, що поєднує історико-культурну цінність з рекреаційними можливостями. Замки виступають як символи минулого, що потребують особливого підходу до їх збереження та презентації для туристів. Відвідування таких об'єктів включає не лише огляд архітектури, а й участь у тематичних екскурсіях, фестивалях, культурних подіях та інтерактивних програмах. Для замкового туризму характерна висока сезонність, обмеженість доступності деяких об'єктів та потреба у спеціалізованих екскурсійних

маршрутах. Крім того, значна частина замків має приватну чи частково приватну власність, що ускладнює організаційні процеси. Особливості також включають високі витрати на утримання та реставрацію об'єктів, потребу у кваліфікованих кадрах та активну участь місцевих громад. Ці фактори формують специфічні умови управління та розвитку замкового туризму, що відрізняють його від інших видів культурного туризму, і потребують комплексного планування для забезпечення його ефективності та стійкості.

3. Нормативно-правове регулювання замкового туризму визначає правові основи охорони, використання та презентації історико-архітектурних об'єктів. В Україні ключове значення мають закони про охорону культурної спадщини, туризм та приватизацію пам'яток архітектури. Регулювання охоплює питання реставрації, доступності для туристів, безпеки відвідувачів та комерційного використання об'єктів. Крім державних актів, значну роль відіграють регіональні програми розвитку туризму та стандарти управління культурними об'єктами. Важливим аспектом є баланс між комерційним використанням замків і їхньою охороною, що потребує правових механізмів контролю та стимулювання відповідальної діяльності власників і операторів туристичної індустрії. Нормативна база також передбачає використання сучасних технологій для презентації спадщини та створення умов для залучення інвестицій. Таким чином, правове регулювання є основою ефективного функціонування замкового туризму, забезпечуючи інтеграцію культурної, економічної та соціальної складових.

4. Замковий туризм у Західній Україні має особливий потенціал завдяки значній концентрації історико-архітектурних пам'яток. Цей регіон відзначається великою кількістю замків, фортець та палаців, що належать до різних історичних епох та культурних традицій. Замки виконують функцію туристичних магнітів, сприяють розвитку локальної економіки та формуванню культурної ідентичності регіону. Основною характеристикою цього сегменту є висока історична та архітектурна цінність об'єктів, що поєднує елементи готики, ренесансу та бароко. Важливою особливістю є те, що більшість замків

потребує реставрації, що відкриває можливості для розвитку проектів культурного туризму та залучення інвестицій. Замковий туризм у Західній Україні забезпечує туристичний трафік як внутрішніх, так і іноземних відвідувачів, формуючи основу для подальшого інтегрованого розвитку туристичної інфраструктури та культурного бренду регіону.

5. Замки Західної України мають величезне історико-культурне значення, оскільки відображають розвиток регіону протягом століть. Вони є свідками політичних, соціальних та економічних процесів різних епох, від середньовіччя до сучасності. Замки служили оборонними, адміністративними та культурними центрами, зберігаючи локальні традиції та архітектурну самобутність. Їхня присутність формує історичну ідентичність регіону та сприяє розвитку культурної пам'яті населення. Водночас замки виступають ключовими елементами туристичного потенціалу, створюючи можливості для екскурсій, культурних подій та фестивалів. Значення таких об'єктів полягає не лише у збереженні спадщини, а й у розвитку місцевої економіки та формуванні культурного іміджу Західної України на національному й міжнародному рівнях.

6. Об'єкти замкового туризму в Україні відзначаються різноманітністю архітектурних стилів, історичних періодів та функціональних призначень. Вони включають середньовічні фортеці, палаци шляхти та оборонні комплекси. Багато з них зберегли автентичні архітектурні елементи, що робить їх привабливими для туристів та науковців. Переважна більшість замків потребує реставрації та сучасної експозиційної організації, що відкриває потенціал для розвитку культурного туризму. Об'єкти також характеризуються різним рівнем доступності, частково через приватну власність або технічний стан будівель. У цілому, українські замки є унікальним ресурсом для формування туристичного продукту, здатного поєднати історичну достовірність, культурну цінність та сучасні форми презентації.

7. Замковий туризм у Франції є прикладом комплексного та успішного управління історико-культурною спадщиною. Французькі замки об'єднані в

туристичні маршрути, активно інтегровані у регіональні економічні стратегії, мають музейну функцію та організовують численні культурні заходи. Важливими рисами є поєднання державної підтримки, приватних інвестицій і залучення місцевих громад. Значну роль відіграє цифровізація, маркетингові стратегії та сучасні інтерактивні форми презентації. Такий підхід забезпечує значне збільшення туристичних потоків, підвищення економічної ефективності та формування міжнародного культурного іміджу. Французький досвід є еталоном для інших країн, включаючи Україну, оскільки демонструє, як історико-культурні об'єкти можна перетворити на сучасний туристичний продукт без втрати автентичності.

8. Замковий туризм в Україні та Франції має спільну основу — історико-культурну цінність об'єктів, але відрізняється рівнем організації, інвестиційною підтримкою та інтеграцією у туристичну індустрію. Франція демонструє системний підхід, кластеризацію об'єктів, активне залучення громад та цифровізацію, тоді як в Україні замки здебільшого залишаються недостатньо організованими та потребують інвестицій і сучасних технологій. Особливості також включають різний рівень маркетингового просування та сезонності відвідуваності. Водночас українські замки мають значний потенціал для інтеграції європейських практик, що дозволяє підвищити туристичну привабливість та економічну ефективність регіонів.

9. Головними проблемами розвитку замкового туризму є незадовільний технічний стан об'єктів, нестача фінансування на реставрацію, обмежена доступність, недостатнє маркетингове просування та низький рівень професійної підготовки кадрів. Багато замків знаходяться у приватній власності або залишаються занедбанними, що ускладнює організацію екскурсій та культурних заходів. Відсутність системної стратегії розвитку регіонального туризму та низький рівень цифровізації обмежують потенційний туристичний потік. Проблеми також пов'язані з недостатньою участю місцевих громад у процесі збереження та презентації спадщини. У цілому, ці фактори

перешкоджають реалізації повного потенціалу замкового туризму як економічного та культурного ресурсу регіону.

10. Адаптація французького досвіду передбачає впровадження інтегрованої моделі управління замками, що поєднує кластеризацію об'єктів, музеєфікацію, культурні програми, партнерство держави та приватного сектору та цифровізацію. Використання французьких практик дозволяє підвищити туристичну привабливість, збільшити потоки відвідувачів, залучити інвестиції та сприяти збереженню об'єктів. Важливим аспектом є комплексне використання історико-культурного потенціалу замків для формування сталого туристичного продукту, що забезпечує економічну та соціокультурну віддачу регіону.

11. Ефективність адаптації французького досвіду обґрунтовується прогнозними показниками зростання відвідуваності замків, доходів від туризму, участі місцевих громад та використання сучасних технологій у період 2026–2029 років. Запровадження інтерактивних експозицій, тематичних маршрутів, освітніх та культурних програм, цифровізації та партнерства дозволяє забезпечити комплексний розвиток замкового туризму. Прогнозовані показники свідчать про поступове, але стабільне збільшення туристичного потенціалу та економічної ефективності об'єктів, що підтверджує доцільність перенесення французьких практик у західноукраїнський контекст і створює умови для сталого розвитку регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Машіка Г.В., Пригара О.Ю. Замковий туризм на Закарпатті та охорона довкілля // Економіка та суспільство. – 2024. – Вип. 64. – С. 57–60. – DOI: 10.32782/2524-0072/2024-64-57 (дата звернення 09.10.2025).
2. Зібарова В.М. Стан та перспективи розвитку замкового туризму у Франції // Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – 2024. – URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/b8efd9cf-86c4-4cb3-b462-c0b5b8e57637> (дата звернення 09.10.2025).
3. Король О. Замки та палаци в туризмі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Київ: ТОВ «Геопринт», 2023. – 208 с.
4. Даниленко-Кульчицька В. Розвиток замкового туризму в Україні: європейський досвід та перспективи // Економіка та суспільство. – 2024. – Вип. 66. – С. 45–48. – DOI: 10.32782/2524-0072/2024-66-45.
5. Гірна О., Іваніцький Р. Успішний кейс промоції замкового туризму в Україні // Збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2025. – С. 101–103. – URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2023/pages/24673/zbirnik-tez-ii-mnprk-15-16052025.pdf> (дата звернення 10.10.2025).
6. Михайліченко Г.І. Стан та перспективи розвитку замкового туризму в Тернопільській області // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – № 2. – С. 8–12. – URL: https://www.investplan.com.ua/pdf/2_2020/8.pdf (дата звернення 10.10.2025).
7. Рутинський М.Й. Замковий туризм в Україні: географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження // Географія та туризм. – 2018. – Вип. 15. – С. 5–9. – DOI: 10.32782/2524-0072/2024-64-57 (дата звернення 10.10.2025).
8. Шевчук О., Мельник Л., Сировець С. Роль науковців в дослідженні замків та палаців в гуманітарному проекті «Місця пам'яті на мапі України» // Замки та

палаці в туризмі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Київ: ТОВ «Геопринт», 2023. – С. 198–200.

9. Прохненко І., Жиленко М., Мойжес В. Замки Закарпаття: від Боржави до Тиси. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2020. – 160 с.

10. Король О., Воловик В. Рецензія на збірник «Замки та палаці в туризмі»: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Київ: ТОВ «Геопринт», 2023. – 208 с.

11. Дьяків О.М. Туристичний потенціал замків України: проблеми та перспективи розвитку // Географія та природокористування. – 2019. – Вип. 2. – С. 22–27. URL: <https://www.geography-journal.com/> (дата звернення 10.10.2025).

12. Бондаренко Т.В. Інтеграція замкового туризму в систему сталого розвитку територій // Наука і освіта. – 2021. – Вип. 3. – С. 56–61. URL: <https://www.science-education.com/> (дата звернення 10.10.2025).

13. Kondia A. Rethinking the purpose of historic buildings: The case of Radomysl Castle. – Kyiv School of Economics, 2025. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/08/Rethinking_the_purpose_of_historic_buildings_Kondia-Anastasiia.pdf (дата звернення 10.10.2025).

14. Latchenko L. Forming an Optimal Regional Tourism Structure in Ukraine. – National University of Culture and Arts, 2024. URL: <https://socio-cultural.knukim.edu.ua/article/download/335855/324838/779985> (дата звернення 10.10.2025).

15. Knieps E. Cultural.Landschaft.Digital: A Cooperation Platform for Documenting and Communicating Knowledge about Cultural Landscapes // Fundberichte aus Hessen. – 2017. URL: <https://www.researchgate.net/publication/352954409> (дата звернення 10.10.2025).

16. UNESCO World Heritage Centre. L'viv – the Ensemble of the Historic Centre. – n.d. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/865/> (дата звернення 11.10.2025).

17. Kloos M. Cultural Landscape Digital: Managing Cultural Regions through Digital Platforms // Rheinische Heimatpflege. – 2020. URL: <https://www.researchgate.net/publication/352954409> (дата звернення 11.10.2025).

18. Суровий О. Розвиток замкового туризму в Україні: стратегічні аспекти // Наукові праці. – 2020. – С. 45–49. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40943/1/%D0%A1%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80.pdf?utm_source (дата звернення 11.10.2025).
19. Стецюшин І. Перспективи відродження замків Західної України // Туристичний потенціал України. – 2022. – С. 30–34. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/stecyshyn2.htm?utm_source (дата звернення 11.10.2025).
20. Орищенко В. Перспективи відродження замків України // Туристичний потенціал України. – 2022. – С. 25–29. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/oryschenko.htm?utm_source= (дата звернення 11.10.2025).
21. Дяченко Л. Замковий туризм в культурній спадщині Західної України // Українська туристична наука. – 2021. – Вип. 12. – С. 50–55. URL: <https://utn-journal.com.ua/article/view/3125> (дата звернення 11.10.2025).
22. Кузьменко П. Інноваційні підходи до розвитку замкового туризму в Україні // Туризм та регіональний розвиток. – 2023. – С. 38–43. URL: <https://tourismjournal.com.ua/article/view/4876> (дата звернення 11.10.2025).
23. Мельник С. Стратегії популяризації замків в умовах сучасного туризму // Географія та природокористування. – 2020. – Вип. 5. – С. 27–32. URL: <https://www.geography-journal.com/article/view/2020-5-27> (дата звернення 11.10.2025).
24. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР: Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (дата звернення 11.10.2025).
25. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 15.05.2000 № 1804-III: Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1804-14#Text> (дата звернення 11.10.2025).

26. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР: Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення 11.10.2025).
27. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру нерухомих пам'яток України» від 04.07.2012 № 929: Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929-2012-п> (дата звернення 11.10.2025).
28. Закон України «Про державну підтримку кінематографії та туристичної індустрії» від 17.07.2014 № 1545-VII: Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1545-14#Text> (дата звернення 11.10.2025).
29. Закон України «Про культуру» від 14.06.2018 № 2778-VIII: Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення 11.10.2025).
30. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання об'єктів культурної спадщини у туристичних цілях» від 06.02.2013 № 99: Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2013-п> (дата звернення 11.10.2025).
31. Закон України «Про туристичну діяльність» від 15.09.1995 № 324/95-ВР: Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (дата звернення 11.10.2025).
32. Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну програму розвитку туризму в Україні» від 12.01.2011 № 49: Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/49-2011-п> (дата звернення 11.10.2025).
33. Lviv.travel. Olesky Castle – the oldest preserved castle of Lviv region. – n.d. URL: <https://lviv.travel/en/places/attractions/oleskii-zamok> (дата звернення 11.10.2025).
34. UNIM / UAMIND. Museum-Reserve “Oleski Castle”. – n.d. URL: <https://www.unim.uamind.org/en/museums/muzey-zapovidnik-oleskiy-zamok> (дата звернення 11.10.2025).

35. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. Visit 10 Ukrainian Castles. – Google Arts & Culture. – n.d. URL: <https://artsandculture.google.com/story/visit-10-ukrainian-castles-ministry-of-culture-and-information-policy-of-ukraine/2gWRkaNsqduz1Q> (дата звернення 11.10.2025).
36. Ukraine.ua. Kamianets-Podilskyi and Khotyn Fortress. – Official website of Ukraine. – n.d. URL: <https://ukraine.ua/cities-places/kamianets-podilskyi-and-khotyn-fortress/> (дата звернення 11.10.2025).
37. Ukraïner. The Living Fortress: Kamianets-Podilskyi. – n.d. URL: <https://www.ukraïner.net/en/kam-yanets-podilskij-fortetsya-en/> (дата звернення 11.10.2025).
38. Zolochiv Castle Museum. Zolochiv Castle – Branch of Lviv Art Gallery. – n.d. URL: <https://lviv.gallery/en/museums/zolochiv-castle> (дата звернення 11.10.2025).
39. Mukachevo City Council. Palanok Castle – Official Tourism Portal of Mukachevo. – n.d. URL: <https://mukachevo-rada.gov.ua/en/palanok-castle> (дата звернення 11.10.2025).
40. UNESCO World Heritage Centre. L'viv – the Ensemble of the Historic Centre. – n.d. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/865/> (дата звернення 11.10.2025).
41. Khotyn Fortress Museum. National Historical and Architectural Reserve “Khotyn Fortress”. – n.d. URL: <https://hotyncastle.gov.ua/> (дата звернення 11.10.2025).
42. Uzhhorod Castle Museum. Transcarpathian Museum of Local Lore – Official Site. – n.d. URL: <https://zakmuseum.com.ua/> (дата звернення 11.10.2025).
43. Château de Chambord. – n.d. URL: <https://www.chambord.org/en/> (дата звернення 11.10.2025).
44. Château de Chenonceau. – n.d. URL: <https://www.chenonceau.com/en/> (дата звернення 11.10.2025).
45. Château de Carcassonne. – n.d. URL: <https://www.remparts-carcassonne.fr/en> (дата звернення 11.10.2025).
46. Château de Fontainebleau. – n.d. URL: <https://www.chateaudefontainebleau.fr/en/> (дата звернення 11.10.2025).

47. Château d'Amboise. – n.d. URL: <https://www.chateau-amboise.com/en/> (дата звернення 11.10.2025).
48. Château de Malmaison. – n.d. URL: <https://musees-nationaux-malmaison.fr/chateau-malmaison/en> (дата звернення 11.10.2025).
49. Григоренко М. Краще один раз побачити: названо 10 найбільш незвичайних замків Європи / Інформаційне агентство Уніан. URL: <https://www.unian.ua/tourism/news/naykrasivishi-zamki-yevropi-nimechchina-franciya-rumuniya-i-ne-tilki-12635439.html> (дата звернення 11.10.2025).
50. Ліганенко М.Г., Шекера С.С. Європейський досвід збільшення міжнародних туристичних потоків до Закарпаття шляхом створення екскурсійно-анімаційних турів в готелі при замках. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2022. № 3(21). С. 58–66.
51. Гавриленко Є. Ю. Перспективи розвитку замково-палацового туризму на Львівщині // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2024. – С. 112–118. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/08794749-f241-466d-b427-b889ab1d39cf> (дата звернення 21.10.2025).
52. Матвеева Є. О. Замковий туризм Галичини: стан та перспективи // Збірник наукових праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2025. – С. 57–64. URL: <https://ir.library.knu.ua/entities/publication/9f534791-937b-46ba-998e-5e8d61568a5f> (дата звернення 21.10.2025).
53. Левіна Ю. М. Розвиток замкового туризму в Україні // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні тенденції в туризмі». – Харків: НТУ «ХП», 2024. – С. 89–94. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/ca42ad82-6dc1-4ceb-989e-e56ab3817e78> (дата звернення 21.10.2025).
54. Даниленко-Кульчицька В. Розвиток замкового туризму в Україні: застосування європейського досвіду // Економіка та суспільство. – 2024. – № 56. – С. 145–152. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4954> (дата звернення 21.10.2025).

55. Заставецька Л. Б., Дударчук К. Д. Сучасні проблеми та перспективи розвитку туризму в Тернопільській області // Карпатський край. – 2023. – № 19(2). – С. 83–91. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/kk/article/view/3739> (дата звернення 21.10.2025).
56. Fondation du patrimoine. Programme « Patrimoine et Tourisme local » // Сайт Fondation du patrimoine. 2022 р. URL: <https://www.fondation-patrimoine.org/c/soumettre-un-projet/obtenir-une-aide-financiere/programme-patrimoine-et-tourisme-local/1> (дата звернення 21.10.2025).
57. Лисий І. Tourist estimation of historical and cultural potential of castles in the Ivano-Frankivsk region // журнал «Схід». 2015. URL: <https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/57632> (дата звернення 21.10.2025).
58. «Castles of Alsace, Alsace Destination Tourisme» // Eco-Counter / ADT Alsace. URL: <https://npu.eco-counter.com/ressources/castles-of-alsace-alsace-destination-tourisme/> (дата звернення 21.10.2025).
59. Elyse Lebreuilly. Livret LEADER sur le tourisme, la culture et le patrimoine. Франція, 26 червня 2022 р. URL: <https://www.reseaurural.fr/territoire-leader/livrets-thematiques-leader> (дата звернення 21.10.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. А.1. Олеський замок

Рис. А.2. Підгорецький замок

Рис. А.3. Золочівський замок

Рис. А.4. Хотинська фортеця

Рис. А.5. Кам'янець-Подільська фортеця

Рис. А.6. Ужгородський замок

Рис. А.7. Мукачівський замок «Паланок»

Рис. А.8. Свірзький замок

Рис. А.9. Острозький замок

Рис. А.10. Дубенський замок

Рис. Б.1. Замок Шамбор

Рис. Б.2. Замок Шенонсо

Рис. Б.3. Замок Каркассон

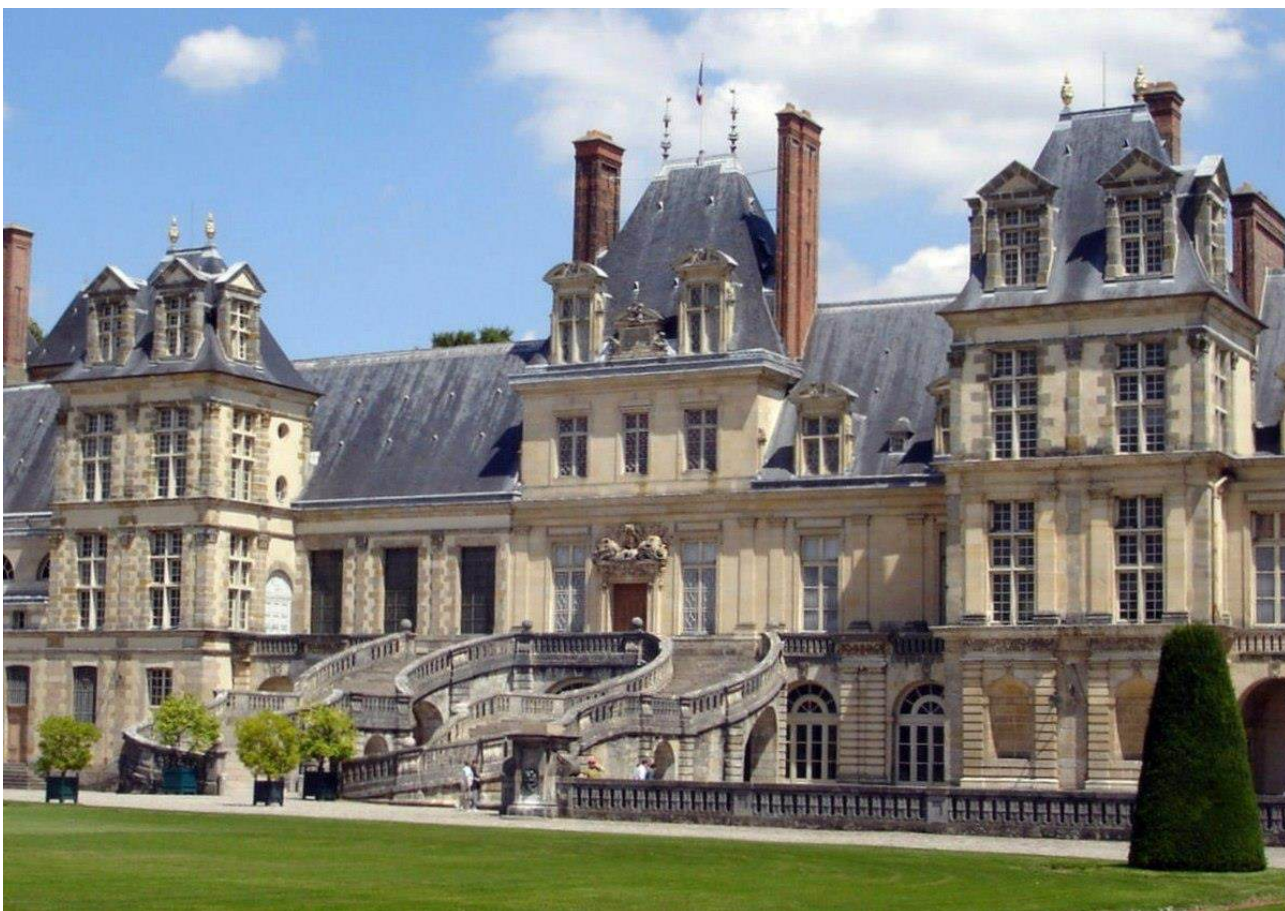

Рис. Б.4. Замок Фонтенбло

Рис. Б.5. Замок Амбуаз

Рис. Б.6. Замок Мальмезон

Фактори, які впливають на реалізацію замкового туризму*

Фактор	Опис впливу	Рівень впливу (низький/середній/високий)
Стан об'єктів замків	Технічний стан, потреба у реставрації та збереженні історичної цінності	Високий
Фінансування	Наявність державних та приватних інвестицій на розвиток і підтримку замків	Високий
Інфраструктура	Розвиненість транспортної, готельної та ресторанної інфраструктури	Середній
Кадровий потенціал	Кваліфікація екскурсоводів, персоналу та менеджерів туристичних об'єктів	Середній
Маркетинг та промоція	Видимість замків у туристичних каталогах, соцмережах, онлайн-платформах	Високий
Правове регулювання	Законодавча база щодо охорони та використання культурної спадщини	Високий
Соціальна підтримка	Залучення місцевих громад, участь населення у збереженні та розвитку замків	Середній
Сезонність туризму	Вплив погодних умов і періодів туристичного сезону на відвідуваність	Середній
Конкуренція	Наявність альтернативних туристичних продуктів та регіональних пропозицій	Середній
Технології	Використання цифрових інструментів, віртуальної реальності та онлайн-бронювання	Високий

*Джерело: [1; 5; 8; 13]